REINER KUNZE

anii cei minunați

REINER KUNZE

ANII CEI MINUNAȚI

Proză

VERSIUNEA ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE
HERBERT-WERNER MÜHLROTH

EDITURA
UNIVERSALIA
2000
BUCUREŞTI

Mulţumesc soţiei mele pentru altruismul ei.

Mulţumesc Marcelei, fiindcă şi în anii, în care în primul rând trebuia să se găsească pe ea însăşi, nu s-a dezis niciodată de tatăl ei.

Mulţumesc prietenilor noştri pentru înţelegerea şi pentru ajutorul lor.

CUPRINS

Prefață de Herbert-Werner Mühlroth / 7

Copii ai păcii

Copil de șase ani / 13
Copil de șapte ani / 14
Copil de opt ani / 15
Copii de nouă ani / 16
Copil de unsprezece ani / 17
Copil de doisprezece ani / 18
Ordin de tragere / 19

Fulgi

Clovn, zidar ori poet / 23
Fulgul / 25

Apărarea unei metafore imposibile

Cincisprezece ani / 29
Sîrmă / 31
Coleg de clasă / 32
Tablou uman (I) / 33
Tablou uman (II) / 34
Antract / 35
Balast / 37
Ordine / 38
Element / 39
Rezonanță / 43
Lecția de literatură / 44
Moștenire / 45
Aici / 46
Crăciun / 48
Revoltă / 49
Manifeste / 50
Tactică / 53
Iertare / 55
Adunare sub drapel / 57
Motive de înduioșare / 59

Buddha / 60
Kamasutra / 62
Vizită / 64
Captivat / 68
Concert de orgă / 69
Omul / 74
Măcar / 75
Bilanț provizoriu / 77

Cafeneaua Slavia *

1968

În spatele frontului / 83
Paltonul / 84
Prietenul meu, un poet al dragostei / 87
Însă eroi / 88
Cătușe / 92

1975

Înmormîntarea / 95
Raportul unui spălător praghez al geamurilor de fațadă / 96
Corespondență din Boemia / 97
Pasteurella pestis / 99

În loc de postfață

Muncitor silvic / 103

REINER KUNZE: **referințe critice** / 105

* Ediția germană conține și textul *Cafeneaua Slavia*, cuprinzînd poezii cehe, traduse de Reiner Kunze, precum și unele scurte informații despre autorii și edițiile în care aceste poezii au apărut. În ediția de față nu s-au introdus aceste pagini, care ar fi fost o traducere dintr-o traducere. (nota traducătorului)

Prefață la ediția în limba română

Reiner Kunze se numără printre cei mai de seamă scriitori germani actuali, scrierile sale de renume internațional fiind traduse, pînă în prezent, în treizeci de limbi. El face parte din generația scriitorilor din fosta RDG, ca Günter Kunert, Sarah Kirsch, Jurek Becker sau Wolf Biermann, care au adoptat o poziție critică față de regimul socialist, suferind toți aceeași soartă: expulzarea.

În timp ce cărțile sale apăreau în RFG, în mare tiraj, în RDG, Kunze a fost ignorat complect după protestul său împotriva invadării Cehoslovaciei de către armata sovietică, în 1968. Ca urmare, faimoasa „Staatssicherheit" (Stasi) l-a supravegheat de aproape pînă în 1977. Despre dosarul său *Deckname Lyrik* (*Nume conspirativ "lirică"*) Kunze a publicat o carte, care a fost tradusă și în limba română (Reiner Kunze, *Nume conspirativ „lirică"*, ed. Paideia, București.

În 1969 a apărut la editura Suhrkamp volumul său de poezie *Sensible Wege* (*Drumuri gingașe*), care i-a atras autorului aspre critici la Congresul Scriitorilor și interdicția de a semna timp de aproape cinci ani.

La începutul anilor 70, cînd atmosfera în tabăra comunistă s-a destins pentru o scurtă perioadă de timp, Kunze a putut să apară în antologii din RDG, autoritățile redegiste nutrind intenția de a-și recupera scriitorii de renume. Astfel, în 1976, cartea lui Kunze pentru copii *Der Löwe Leopold* (*Leul Leopold*) fusese tipărită și urma să fie difuzată, dar fiindcă, în același an, a apărut la editura Fischer, în RFG, volumul de față, *Die wunderbaren Jahre* (*Anii cei minunați*), ea a fost dată la topit.

Kunze a trimis manuscrisul *Anilor minunați* la Fischer Verlag din RFG, fără să-l fi prezentat „Biroului pentru drepturile de autori" (Büro für Urheberrechte) din Berlinul de est. Editura l-a predat lui Heinrich Böll, care a recomandat publicarea lui neîntîrziată. Ținînd însă seama de atitudinea critică a cărții față de situația din RDG, editura a ținut manuscrisul sub tăcere nevoind să-i provoace neplăceri autorului. Din acest motiv, volumul n-a fost prezentat nici în catalogul editurii pentru Tîrgul de carte de la Frankfurt în 1976, ci abia în cadrul unei conferințe de presă, care a avut loc acolo. Böll s-a exprimat despre *Anii cei minunați* în chipul următor: (...) „Textul aruncă o privire unică înfricoșătoare asupra raporturilor umane din RDG (...) furnizînd mai multe lămuriri despre Germania și despre soarta Cehoslovaciei decît valuri întregi de literatură propagandistică."

Cartea *Anii cei minunați* a reprezentat un eveniment literar și politic în RFG, unde a avut cel mai mare ecou pe care l-a cunoscut pînă atunci vreo carte din RDG și a produs, drept urmare, ruptura definitivă a scriitorului de RDG. Kunze a declarat într-o scrisoare adresată editurii:

„După apariția acestei cărți, mă aștept la orice măsură represivă pe care un guvern o poate adopta față de un scriitor." Kunze a fost exclus din Uniunea Scriitorilor din RDG și declarat „persona non grata". Șicanele împotriva lui și a familiei sale deveniseră atît de supărătoare, încît autorul s-a văzut nevoit să-și părăsească țara, de care n-a vrut să se despartă niciodată, și să se stabilească în Bavaria.

Volumul de față, *Anii cei minunați*, urmărește două teme principale de-a lungul unui mozaic de miniaturi în proză: Situația în RDG reflectată din perspectiva adolescenților, a generației care, în sistemul realist-socialist, s-a „trezit" precum și situația în Cehoslovacia între 1968 și 1975, exprimînd solidarizarea autorului cu cei care erau persecutați acolo și suferau de pe urma represiunii ideologice.

Textele sînt redactate într-un limbajul laconic și lucid, care amintește de dialectica brechtiană, programul lor fiind concentrarea radicală a experiențelor la nucleul lor constitutiv, esențial, ceea ce le accentuează autenticitatea. Karl Corino a putut constata astfel că în acest volum „romane întregi au fost comprimate pînă la texte scurte de proză", iar Heinrich Böll a observat că „nici un rînd nu este întîmplător, și de prisos (...) în această proză, al cărei autor pare a fi un chirurg cu o înclinație profundă pentru poezie".

Din volum răzbate și consternarea autorului în fața abuzurilor pe care statul socialist și le permite la adresa oamenilor tineri, a căror grije ar trebui să o poarte, și pe care nu face decît să-i demaște. Kunze se solidarizează cu individul reprimat, acuzînd inumanitatea sistemului și apărînd demnitatea omenească.

În tradiția realismului crud brechtian, autorul se vădește a fi suferit și influența existențialismului în sensul lui Camus, precum remarcă Heiner Feldkamp, operele scriitorului german se caracterizează printr-un adversativ „totuși", formulat individual, de la care se deduce o exigență morală și speranța."

Textele din primele trei secțiuni sînt roade ale unor discuții cu elevi, studenți, ucenici, muncitori și soldați, precum și dialoguri între un tată și o fiică. Ele demonstrează că deformarea sufletească într-un stat autoritar începe din anii copilăriei, dezvăluind variatele mecanisme de represiune cărora le sînt supuși tinerii, în anii lor decisivi de formare, și ilustrînd cît de precară a putut fi uneori atmosfera într-un sistem social pervertit. Textele tematizează probleme din viața cotidiană a tinerilor, de ordin intim, puberal, în căutarea de sine, în conflictul dintre generații precum și în cele ivite la primul contact nemijlocit cu obtuzitatea statului socialist.

Copii ai păcii arată efectele militarizării forțate a copiilor încă din anii de grădiniță, cultivarea sistematică a urii împotriva inamicului de clasă, deformare care are drept scop ca mînuirea armelor și ordinul de tragere să fie executat ca un fapt de la sine înțeles.

Fulgi prezintă iritarea trezită în sufletul infantil de supunerea oarbă din jur precum şi piedicile cu care este confruntat elanul de cunoaştere al adolescenţilor într-o ambianţă de disciplină şi ordine rigidă, ridiculă.

Cea mai mare parte a textelor este adunată în secţiunea *Apărarea unei metafore imposibile*. Ca motto, autorul a ales un citat din romanul lui Truman Capote, *Harfa de iarbă*, cu o ironie amară, fiindcă şi ea sfîrşeşte prin a fi pervertită pentru tinerii din RDG, făcînd aluzie la neputinţa lor de a-şi găsi o „Gegenwelt", pe care totuşi nu încetează să o caute. Apar situaţii groteşti din viaţa tinerilor, înfăţişînd dogmatismul, neînţelegerea, stupiditatea obstinată a celor însărcinaţi cu educarea tineretului: Purtatul ochelarilor de sîrmă este calificat drept „comportare decadentă" (*Sîrmă*); cîntatul la ghitară pe Alexanderplatz o tulburare a ordinei de convieţuire socialistă (*Rezonanţă*); a arăta colegilor de clasă o carte poştală din Japonia înseamnă a face propagandă pentru sistemul capitalist, iar predica delaţiunii funcţionează deja din şcoală (*Coleg de clasă*); cea mai mică abatere de la normele prescrise se consideră act de opoziţie (*Element*); învăţămîntul este unilateral şi schimonosit (*Moştenire / Lecţia de literatură*); fiecare impuls către libertatea individuală suferă o suprimare brutală (*Iertare / Aici*); colaborarea cu securitatea duce la o dependenţă insuportabilă şi îndeamnă la fapte disperate. Dar există şi spaţii în care individul îşi poate regăsi tihna (*Concert de orgă*).

În secţiunea *Cafeneaua Slavia** găsim texte din 1968 pînă în 1975, adică din perioada de „normalizare" forţată după Primăvara de la Praga. E surprinsă, de pildă, reţinerea cetăţenilor din Cehoslovacia faţă de „ocupanţii" lor (*Paltonul*), dar şi simpatia redegiştilor arătată soţiei scriitorului, fiindcă e originară din Cehoslovacia (*În spatele frontului*); citim un protocol bizar al unui soldat din zilele invaziei republicii frăţeşti (*Însă eroi*); descoperim pagubele provocate de împiedicarea intelectualilor neconformişti să-şi exercite profesiunea (*Raportul unui spălător praghez al geamurilor de faţadă / Corespondenţă din Boemia*); asistăm la solidaritatea persecutaţilor (*Înmormîntarea*).

În loc de postfaţă confirmă autenticitatea acestor texte, care sînt scrise „aşa, cum e în viaţă".

Cartea *Anii cei minunaţi* a fost ecranizată în regia chiar a lui Reiner Kunze. Filmul a fost distins cu menţiunea „besonders wertvoll" (deosebit de valoros) de către Filmbewertungsstelle Wiesbaden şi a obţinut Premiul bavarez de film „Bayrischer Filmpreis" în 1980.

HERBERT-WERNER MÜHLROTH

Fiindcă singurul nostru cuib
sînt aripile noastre.

Erik Lindegren

COPII AI PĂCII

COPIL DE ŞASE ANI

El străpunge soldaţii săi de plumb cu ace cu gămălie. Le înfige în burtă pînă ce vîrful le iese prin spate. Le înfige în spate pînă ce vîrful le iese prin piept.

Ei cad.

„Şi de ce tocmai „ăştia?“

„Fiindcă aştia sînt ăilalţi.“

COPIL DE ŞAPTE ANI

În fiecare mînă ţine un revolver, de piept atîrnă un pistol automat jucărie.

„Ce zice maică-ta despre armele astea?“

„Păi ea mi le-a cumpărat.“

„Şi pentru ce?“

„Contra celor răi.“

„Şi cine e bun?“

„Lenin.“

„Lenin? Cine-i ăsta?“

Se gîndeşte încordat, dar nu ştie să răspundă.

„Tu nu ştii cine-i Lenin?“

„Căpitanul.“

COPIL DE OPT ANI

„Ei erau din P. şi noi primisem loc pentru cortul nostru lîngă dînşii", zise bărbatul din W. „A fost de ajuns să ne arătăm – că îndată băiatul din cortul vecin trase în noi cu un pistol automat de jucărie. Cînd cei doi băieţi ai noştri îi cerură socoteală, el spuse că tatăl său i-ar fi zis, că noi am fi inamici – şi imediat se retrase în uşa cortului şi deschise focul asupra lor. Băieţii noştrii terminaseră repede cu el: E aiurit. Dar eu trebuie să vă spun că nici după opt zile nu putusem încă să mă sui în maşină fără să fi avut ţeava pistolului îndreptată asupra mea, şi asta m-a călcat pe nervi.

COPII DE NOUĂ ANI

Preotul: Să zicem că ar veni un unchi din America...
Primul elev: Nu se poate. Tancurile l-ar împuşca imediat. (Cu gestul unui mitralior) Eeng-peng-peng! (ceilalți elevi rîd.)
Preotul: Dar de ce?
Primul elev: Fiindcă americanii sînt duşmani.
Preotul: Şi Angela Davis? N-ați făcut un ziar de perete pentru Angela Davis?
Primul elev: Dar asta nu e americancă. E comunistă.
Al doilea elev: Ba nu, asta e de culoare.

COPIL DE UNSPREZECE ANI

„Am fost ales în comandamentul de grupă, zice băiatul şi împunge cu furculiţa bucăţica de şuncă. Bărbatul care comandase mîncarea pentru el, tace. „Sînt responsabil pentru pregătirea militară socialistă", zice băiatul.

„Pentru ce?"

„Pentru pregătirea militară socialistă." Şi suge macaroanele de pe buza inferioară.

„Şi ce trebuie să faci?"

„Eu pregătesc manevre şi aşa mai departe."

COPIL DE DOISPREZECE ANI

Eram cît pe ce să-nvăț să trag cu pistolul, dar de-a adevăratelea, pe poligonul de tragere. Poți să iei tramvaiul pînă acolo, zise ofițerul. Acesta venise în timpul orei de rusă, deodată se deschise uşa si el întrebă, cui i-ar place să tragă cu pistolul... Eu m-am ridicat primul, numai că – am cîteva impulsuri în plus... Trebuie să expiri cincisprezece secunde şi să ții pistolul cu brațul întins într-o gaură, şi atunci pot să citească exact, cîte impulsuri ai. Dar ce crezi, cît cîntăreşte o chestiune ca asta! Un kilogram şi trei sute de grame... Şi află că unul a avut ghinion. Avea numai foarte puține impulsuri, asta e ceva foarte rar, şi mai ştii ce? Ăla avea o mîna prea mică, nu ajungea cu degetul la trăgaci."

ORDIN DE TRAGERE

Merg la tata, zice el, ia motocicleta, şi mă-ntreb oare unde a rămas, de ce nu vine înapoi, şi încet încep să mă îngrijorez, atunci vin ei şi-mi spun să mă duc la P..., a încercat să treacă graniţa şi l-au prins. Am luat deci primul tren spre P., a mărturisit deja, zic ei, şi cînd nu mai putusem să mă stăpînesc şi-mi veneau lacrimile, au zis, nu vă faceţi griji, Gerhard al dumneavoastră trăieşte, a mîncat bine şi acum doarme. Şi dacă s-ar fi întîmplat în timpul armatei, ar fi fost mai grav. Doar abia a trecut examenul de muncitor calificat cu bacalaureat, şi luni ar fi trebuit să intre în armată... Şi atunci, luni după-amiază, vin ăştia de aici şi zic, să mă duc marţi la P... Fac un cozonac, mai cumpăr cîte ceva şi atunci îmi zic ăştia în P..., dacă nu cumva am aflat, dacă ai noştri chiar nu mi-au zis nimic, fiindcă el s-a spînzurat. De chiloţi. Şi că i-ar fi dat o foaie de hîrtie, dacă ar vrea să-mi scrie cîteva rînduri, dar el a refuzat. Cum a fost în stare să-mi facă una ca asta... Şi n-am voie să-l văd, numai puţin înainte de ceremonia funerară, care va avea loc în închisoare. Ce pot să-mi înmîneze e numai urna.

FULGI

CLOVN, ZIDAR ORI POET

Recunosc să fi spus: farfurie de prăjituri. Recunosc de asemenea că, la întrebarea fiului meu, dacă să pună toată prăjitura pe farfurie, să fi răspuns: toată. Şi nu neg că prăjitura ocupa trei sferturi din suprafaţa mesei din bucătărie. Dar nu poţi să te aştepţi de la un băiat de zece ani ca el să-şi dea seama despre ce e vorba dacă spui farfurie de prăjituri? Spălatul mîinilor îl supravegheasem, apoi am ieşit ca să-mi salut amicii, pe care îi invitasem să mănînce prăjitura de cartofi. Prăjitura proaspătă de cartofi de la brutarul nostru e o delicatesă.

Cînd m-am întors în bucătărie, fiul meu şedea cocoţat în genunchi pe masă. Pe una din acele farfurii de prăjituri, care sînt doar puţin mai mari decît o farfurioară, ridicase un turn din prăjitură de cartofi, lîngă care Turnul strîmb de la Pisa ar fi apărut perfect vertical. N-am păstrat tonul cel mai calm.

Dacă nu vede că farfuria e prea mică.

El şi-a pus obrazul pe masă să contemple farfuria din acest punct de vedere complect nou.

Trebuia deci să vadă că prăjitura nu încape în această farfurie.

Totuşi prăjitura încape, replică el. Una din tăvi stătea rezemată de piciorul mesei şi cealaltă, de asemenea, era aproape goală.

Începusem să mă întreb cu voce tare, ce o să se aleagă dintr-un om, care îngrămădeşte un metru pătrat de prăjitură pe o farfurioară, fără să se îndoiască măcar o clipă că aceasta ar putea să nu fie destul de mare.

Atunci amicii mei apărură tocmai în uşă.

„Ce o să se aleagă din băiat?" întrebă primul, reluînd cuvintele mele. Se îndreptă către turn. „Băiatul manifestă un simț uluitor al echilibrului. Ori o să ajungă la circ, ori o să devină zidar.

Al doilea dădu ocol turnului, clătinînd din cap.

„Unde-ți sînt ochii?" mă întrebă el. Abia acum descoperii, că bucățile de prăjituri tăiate de mine erau împărțite în patru, ca și cum am fi niște moșnegi fără dinți. Amicul văzu raporturile mai mari. „Nu vezi că în băiat se ascunde un artist?" zise el. „Băiatul are curajul nemaivăzutului. El leagă astfel lucrurile între ele încît ne minunăm. Are perseverență creatoare. Poate că o să iasă chiar un poet din el, cine știe."

„Mai degrabă un soldat adevărat sau genial" zise cel de-al treilea, pe care-l întrerupsei îndată. „Soldat? De ce tocmai soldat?" întrebai cu riscul ca să trebuiască apoi să-l dezvăț pe fiul meu de cuvintele ce aveau să urmeze, de îndată ce amicul o să-și aducă aminte de anii soldăției. El răspunse: „Un soldat adevărat pentru că execută și ordinul cel mai idiot. Și un soldat genial, pentru că îl execută astfel încît idioția ordinului devine limpede. Un om ca el poate să ajungă o binecuvîntare pentru trupă."

Am sperat ca fiul meu să nu fi înțeles cea mai mare parte din ce se spusese. Seara însă se ghemui pe pat la picioarele surorii sale și-o întrebă, ce îi sfătuiește ea să se facă: clovn, zidar ori poet. Să devină soldat nu are de gînd, pentru că astfel putea să aibă de a face cu tipi care să-i dea ordine ca tata.

De atunci țin seama cine e la noi în vizită, înainte ca să-mi critic vreun copil.

FULGUL

Duceam discuția a doi tați pe care soarta i-a prins deopotrivă în gheară: amîndoi avem fete. Deodată în raza lămpii din bucătărie pluti un fulg, şi eu îl privi pe Honza mirat. „Dumnezeu are o vorbă" zise el şi începu să povestească: „Într-o zi vine fugind fata mea, în timpul orelor de clasă, în bibliotecă şi-mi spune: Să te duci, te rog, la director, dar numaidecît.

Eu zic: La director?

Nu e pentru şcoală, zice ea.

Atunci pentru ce?

Pentru gîşte.

Pentru care gîşte?

Pentru gîştele îngrijitorului."

Honza ridică fulgul, care căzuse lîngă piciorul său. „Cunoşti stilul acesta guraliv" zise el. Pentru fiecare cuvînt o cerere." Sprîncenele sale, care stăteau pleoşite ca două aripi de cioară, începură să zvîcnească şi el continuă:

„Ce e cu gîştele? întrebai deci.

Le-am dat de mîncare, zice ea.

Şi mai departe?

Voiam de fapt să ştiu, dacă mănîncă asta... Pentru că şi asta arată ca nişte grăunțe. Ce să fac dacă ele sînt aşa de proaste...

Eu zic: Vrei să fi aşa de drăguță şi să menționezi ce le-ai dat de mîncare?

Mda – pioneze."

Honza băgă de seamă gestul de a înghiți pe care l-am făcut fără voie și zise: „Și eu m-am simțit în pielea gîștelor atunci. Pentru director însă contase gradul meu de rudenie cu fiica mea.

Știți cît de greu de găsit e un îngrijitor, mă întrebă, ca și cum ea nu-i dăduse gîștelor ci îngrijitorului acele de gămălie. Și știți ce înseamnă un îngrijitor pentru o școală? întrebă el mai departe. Vreau să vă explic, spuse el. Un îngrijitor este așa de greu de găsit încît școala asta a rămas deja un sfert de an fără, și el înseamnă pentru funcționarea impecabilă a școlii atît de mult, încît n-o să supraviețuiesc încă un al doilea sfert de an fără îngrijitor. – Ce să-i răspund? Ca să puteți măsura pe deplin proporția faptei comise de fiica dumneavoastră, spuse el în încheiere, îngrijitorul se gîndește să demisioneze.

Îl întreb: Gîștele au murit oare?

Una și-a sucit necontenit azi dimineață capul și a trebuit să fie tăiată, zise directorul. Celelalte patru vor trebui să fie tăiate negreșit în cursul zilei. Gîște de rasă, poloneze. De import.

Eu zic: Vedeți cumva vreo posibilitate...

Cel mai puțin lucru ar fi, să cumpărați cele cinci gîște, zice el."

Honza învîrti fulgul între degetul mare și arătător. „Dar astea sînt timpuri de mult trecute, asta a fost în clasa a opta. Acum e într-a noua." Și, suflînd în fulg, adăugă: „Numai că uneori așa un fulg plutește în fața perdelei și-mi aduce aminte de zilele de speranță, cînd fiica mea era încă stăpînită de lăcomia cunoașterii".

APĂRAREA UNEI METAFORE IMPOSIBILE

Aveam unsprezece ani, şi mai tîrziu împlinisem şaisprezece. Nu-mi arog nici un merit, dar aceştia au fost anii cei minunaţi.

Truman Capote,
Harfa de iarbă

CINCISPREZECE ANI

Poartă o fustă, care nu poate fi descrisă, fiindcă deja un singur cuvînt ar fi deja prea lung. Şalul ei, dimpotrivă, seamănă cu o dublă trenă: aruncat neglijent în jurul gîtului, cade în toată lăţimea lui peste pulpe şi fluierele picioarelor. (Cel mai mult i-ar fi plăcut să aibă un şal, la care au tricotat trei bunici cel puţin doi ani şi jumătate – un fel de cascadă Niagara din lînă. Despre un astfel de şal, cred, ar fi susţinut că se potriveşte exact sentimentului ei de viaţă. Dar cine putea să ştie acum doi ani şi jumătate, că astfel de şaluri o să fie azi la modă.) La şal poartă pantofi de tenis, pe care toţi prietenii şi toate prietenele sale i-au scris numele. Are cincisprezece ani şi nu dă doi bani pe părerile babalîcilor – ăştia fiind toţi aceia, care au peste treizeci de ani.

Poate vreunul dintre aceştia s-o înţeleagă, chiar dacă şi-ar da osteneală? Eu am trecut de treizeci.

Cînd ascultă muzică, vibrează panourile uşilor la două camere înainte. Ştiu, volumul acesta ridicat al sunetului înseamnă pentru ea explozie de bucurie. Satisfacere parţială a nevoii ei de protest. Refulare supersonică de concluzii logice supărătoare. Transă. Totuşi surprind la mine mereu o reacţie de scurtcircuitare. Îmi vine deodată s-o rog să pună radioul mai încet. Cum aş putea, deci, s-o înţeleg – cu sistemul ăsta nervos?

Şi mai stingheritoare e înclinaţia mea de a coborî pe pămînt toate gîndurile prea îndrăzneţe.

Ea (fiică) şi eul narativ (tată) sînt persoane inventate.

Mobilele din camera ei sînt ninse de praf. Sub patul ei, praful face valuri. În mijlocul odăii zac agrafe de păr, o oglindă de buzunar, ghemotoace din resturi de piele, clasoare, codițe de mere, o pungă de plastic cu inscripția „Aerul lumii mari și largi", cărți răsfoite și trîntite claie peste grămadă (Hesse, Karl May, Hölderlin), jeanși cu cracii pantalonilor întorși pe dos, pulovăre întoarse pe jumatate și pe trei sferturi, ciorapi-pantaloni, batiste de nylon întrebuințate. Poalele acestui peisaj deluros se întind pînă în baie și în bucătărie.) Știu: Ea nu vrea să se lasă pradă nimicurilor vieții. O sperie îngustarea perspectivei, a spiritului. O sperie abrutizarea sufletului prin repetiție. Pe lîngă aceasta, cîntărește activitățile, unele față de altele după sentimentele neagreabile, care ar putea fi legate de ele, și consideră o expresie a libertății personale, dreptul de a ignora pe cele mai neplăcute. Dar nu numai că șterg, din cînd în cînd, pe furiș, praful din camera ei, pentru a o ocroti pe maică-sa de o criză cardiacă – trebuie și să mă apăr de tentația să se împingă fleacurile acestea în cîmpul atenției și să provoc formarea unor sentimente de constrîngere.

Odată am căzut victimă acestor tentații.

Ea are o îngrozitoare scîrbă de păianjeni. Drept care i-am spus: „Sub patul tău erau două cuiburi de păianjeni." Pleoapele ei, cărora dînsa le dăduse un ton mai închis cu rimel violet, dispărură îndărătul globurilor ochilor și dînsa începu să strige: „Ih! ah! uh!", că, dacă profesoara ei de engleză ar fi fost de față, ar fi leșinat de emisia atîtor sunete guturale... – „glottal stops", pe engleză. „Și de ce îșI fac ăștia cuiburile tocmai sub patul meu?" „Acolo nu sînt deranjați prea des." Mai direct n-am vrut să devin, și ea e inteligentă.

Seara își recîștigase echilibrul interior. Zăcînd în pat, facea o impresie mîndră aproape. Pantofii ei de casă stăteau pe pian. „De acum încolo îi pun totdeauna acolo," zise, „ca să nu poată păianjenii să intre în ei."

SÎRMĂ

Ei îi pare rău că nu suferă de o tulburare a văzului. Daca ar suferi de o tulburare a văzului ar putea să poarte ochelari de sîrmă. Părinții unui elev care purtase la școală ochelari de sîrmă au fost avertizați că ochelarii de sîrmă sînt o influență a modei imperialiste, adică decadență. Drept dovadă dirigintele a adus poze dintr-o revistă ilustrată din vest, unde erau arătați purtători masculini de ochelari de sîrmă, cu păr lung.

În dimineața cînd ea ar putea să se ducă la școală cu ochelari de sîrmă, s-ar duce cu plăcere. Străbunicul ei purtase ochelari de sîrmă. Fusese miner. Bunicul ei purtase ochelari de sîrmă. Fusese miner. Drept dovadă ar prezenta fotografiile una după alta.

COLEG DE CLASĂ

Ea găsi cu cale că masele, adică prietenii ei, ar trebui neapărat să vadă cărţile poştale colorate, pe care le primise din Japonia: Stradă comercială din Tokio, seara. Luă cu ea cartea poştală la şcoală, şi, la priveliştea exotică, masele lăsară să plesnească mici băşici din guma de mestecat printre dinţi.

În pauză dirigintele îi făcu o mustrare verbală. Unul din colegii ei de clasă îi raportase că ea face în interiorul şcolii propagandă pentru sistemul capitalist.

TABLOU UMAN (I)

Profesorul: Dumneavoastră veniți întotdeauna în pulovere murdare la şcoală.

Eleva: Mă scuzați, dar o jigniți pe mama mea.

Profesorul: N-am spus că puloverele nu sînt spălate. Dar purtați culori atît de închise.

Eleva: Sînt blondă.

Profesorul: Doresc ca elevii clasei mele să poarte culori optimiste. În afară de asta, părul dumneavoastră lung arată dezordonat.

Eleva: Mă pieptăn de mai multe ori pe zi.

Profesorul: Dar cărarea de la mijloc nu e dreaptă.

Locul dialogului: Şcoala medie superioară din G.

Timp: Două sute treizeci şi trei de ani după ce s-a stins din viață Friedrich Wilhelm I., Rege al Prusiei.

Friedrich Wilhelm I. (1713-1740), denumit Regele sergent.

TABLOU UMAN (II)

„Ei bine", zise directorul, „n-au fost jeanşi spălăciți, au fost pantaloni de cort albastru deschis, de acord. Dar trebuie să fie neapărat pantaloni? Dacă fetele sînt adunate, toate în fustele lor scurte, asta dă o cu totul altă imagine."

Şi plescăi din limbă.

ANTRACT

Vine desculță de afară, deschide, cu piciorul întins, printr-o lovitură a degetului pe clanță, uşa dinspre camera ei, pescuieşte cu degetul mic un sutien din ladă, îl ține în sus, pînă ce se desfac şi cad rufele împletite cu el şi înaintează – făcînd să se cutremure locuința – înspre bucătărie. Propteşte căldarea de apă sub robinet, aşa încît vasul face impresia că s-a retras speriat în perete. În timp ce căldarea mai vibrează pe aragaz, îşi potoleşte setea şi expediază dopul cu palma în gîtul sticlei. Apoi aşteaptă. Are o aversiune față de apa rece. Şade aplecată înainte, lasă brațele să-i atîrne între picioare şi se balansează pe tălpi, în timp ce, din cauza ochelarilor de soare, care ar fi de neînlocuit pe piața internă, ține fața nemişcată în sus. Poartă ochelarii de soare şi în spații închise, deoarece refuză să se lase manipulată cu ajutorul unor modele de conduită preconcepute. Pe lîngă aceasta, ochelarii de soare îi permit să privească cu ochi mai calmi lumea înconjurătoare frustrantă, cînd aceasta crede, că trebuie să-şi pună în funcțiune mecanismele ei de represiune, fiindcă, bunăoară, pulovărul nou e dezbrăcat, de săptămîni, numai în timpul nopții, sau că jeanşii ei, chipurile, „ar sta în picioare, înțepeniți din cauza murdăriei".

De parcă aici n-ar fi vorba despre un act de revoltă împotriva regulelor fățarnice burgheze de a te îmbrăca şi împotriva ipocriziei în general; neținînd seamă de faptul că pulovărul acesta se potriveşte ca nici un altul şi că de aceea n-o să stea să-l pună împachetat timp de trei zile pe săptămînă în prosop, ca să se poată reface de pe urma zoaielor. Şi mai ținînd seama că în jeanşi

proaspăt spălați ar arăta ca un convertit. Lăsînd în urmă o dîră de apă vărsată și praf de pe stradă, se retrage în baie. Scaunul rămîne întors cu speteaza spre masă. Ușa tremură în țîțîni.

După o liniște cu o durată aproape alarmantă, un zgomot brusc ca un foc de pușcă dă de știre, că toaleta ei s-a terminat. Ca și înainte poartă pulovărul, la origine cu dungi roze, albastru deschis și albe, bluejeanșii ei, gri de atîta frecat pe nenumărate trepte, borduri de trotuare și bănci de școală, lustruiți gri, și ochelarii de soare. Ține degetele desfăcute și intră în sandaletele ei cu grația unei balerine, ca să nu se strice lacul de unghii roșu aprins ca semnalele de circulație. Deja pe jumătate în vestibul, zice „Ciao!" și „Poate ne vedem acolo!", asta însemnînd concertul care urmează să înceapă peste trei ore și jumătate.

BALAST

Bineînțeles că o să trăiască cîndva într-o comună familială. Fiecare o să facă numai ceea ce-i face lui plăcere, şi fiecare o să facă ceea ce-i face lui plăcere şi pentru ceilalți. Pentru ea ceilalți o să taie pîinea (dacă acolo nu există o maşină de tăiat pîine), o să spele pentru ea vasele (dacă acolo nu există o maşină de spălat vase) şi dimineața o să transforme din nou pătura dintr-un obiect în formă de spirală în altul mai mult sau mai puțin dreptunghiular (dacă acolo se ține la asta).

La ce, aşadar, să-ți însuşeşti îndeletniciri şi să-ți bagi în cap reflexe, de care n-o să ai nevoie niciodată?

ORDINE

Fetele şi băieţii care şedeau pe banca din colţ în hala goală a gării veneau de la un concert de jaz. Convorbirea lor amuţi brusc. Unul după altul îşi lăsară capul pe umărul celui de alături. Primul tren pleca la 4.46.

Doi miliţieni feroviari, un cîine lup în lesă apărură în uşă, se îndreptară spre bancă şi îi treseră pe cei adormiţi de mînecă. „Ori staţi drepţi aici, ori părăsiţi gara. Trebuie să fie ordine aici!"

„Cum adică ordine?" întrebă un tînăr, după ce-şi îndreptase trupul. „Doar vedeţi că fiecare şi-a găsit capul imediat."

„Dacă sînteţi obraznici căraţi-vă imediat, s-a înţeles?"

Miliţienii mergeau mai departe.

Tinerii se întoarseră pe cealaltă parte.

Zece minute mai tîrziu patrula reveni şi îi dădu afară din gară.

Afară cădea o ploaie fină. Arătătorul ceasului mare sări la Unu ca un baston de cauciuc.

ELEMENT

1

Pe raftul său de cărți din căminul pentru ucenici, Michael așează Biblia. Nu pentru că ar fi credincios, ci pentru că voia, în sfîrșit, s-o citească odată. Pedagogul îi atrase atenția asupra faptului, că pe raftul unui cămin socialist n-are ce căuta Biblia. Michael refuză să scoată Biblia din raft. Care cămin de ucenici n-ar fi socialist, întrebă el, și cum într-un stat socialist fiecare cămin de ucenici e socialist, și nu e îndatorirea bisericii să pregătească muncitori chimiști calificați cu bacaleaurat, ar urma că: dacă pedagogul ar avea dreptate, într-un stat socialist, nimeni nu putea deveni muncitor chimist calificat cu bacalaureat în cazul în care insistă să păstreze în cămin pe raftul său de cărți Biblia. Această logică, expusă sub scutul medaliei Lessing, pe care Michael o obținuse la sfîrșitul clasei a zecea (media unu virgulă zero), îi atrase rapid atenția directorului: Biblia dispăru și Michael continuă să judece logic. Dar profesoara de educație civică începu să-l clasifice drept un element din acelea neprevăzute în sistemul periodic al lui Mendeleev și caracterizate mai îndeaproape prin adjectivul „nesigur".

2

Într-o seară Michael fu chemat la serviciul de gardă al intreprinderii. Un domn în civil îi puse în față un text, în care un

Dacă un practicant chimist cu prenumele de Michael a primit cumva în 1973 medalia Lessing, atunci nu este vorba despre acela. Totuși, nimic nu e inventat.

anume Eu se obliga, să nu calce prin capitală în timpul Festivalului Mondial al tineretului şi al studenţilor şi îi ceru să-l semneze. – De ce? întrebă Michael. Domnul îl privi, ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea. – El o să fie în timpul Festivalului mondial în concediu, zise Michael, şi sub patul său stau bocancii noi-nouţi, pe care nu şi-i luase în nici un caz ca să se cațăre pe turnul televiziunii, la Alex. În timpul Festivalului mondial nici n-o să fie în țară. – Atunci poate să semneze deci, zise domnul, întinse brațul peste masă şi puse pixul, care zăcea lîngă foaie, în mijlocul ei. – Dar de ce? întrebă Michael. Textul sună ca recunoaşterea unei vini. El nu se ştie cu nimic vinovat. Cel mult că, odată, făcînd autostop era cît pe ce să se urce într-un VW–cărăbuş cu număr de circulație vestgerman. Atunci organele de siguranță se informaseră asupra lui la şcoală. Dar asta n-ar fi un motiv pentru el să semneze, că, în timpul Festivalului mondial, n-o să plece la Berlin. – Ce este sau ce nu un motiv, asta nu intră în discuție aici, zise domnul. În discuție e semnătura lui. – Dar asta trebuie să i se explice, zise Michael. – Cine, aici, trebuie să facă ceva, rezultă din faptul unic că în statul acesta puterea o exercită muncitorii şi țăranii. E recomandabil, aşadar, să nu facă mofturi. – Michael începu să se teamă că s-ar putea să nu mai fie lăsat să facă autostopul în Tatra; îşi înghiți observația, că ultimele cuvinte le resimte drept o amenințare şi semnă. Cu două zile înaintea concediului său i s-a retras buletinul de identitate şi i s-a înmînat o legitimație provizorie, care nu permitea părăsirea RDG-ului şi pe care scria cu litere invizibile: element nesigur.

3

Cu dispoziția topografică a înălțimilor Tatrei în cap şi cu bocancii de alpinism în picioare, Michael porni spre Marea Baltică. Fiindcă n-ar fi fost avantajos pentru el să facă autostop din Z., luă trenul pînă la K. Pe peronul gării din K., unde coborî

Alex - piaţă mare în centrul Berlinului de Est.

cu ghitara în spinare, o patrulă îi ceru să se legitimeze. „Aha", zise miliţianul feroviar cînd zări legitimaţia, şi-i spuse să vină cu el. Fu predat în paza a doi milițieni, care-l aduseră la sediul miliției locale. „Despachetați totul!" El despachetă. „Împachetați!" El împachetă. „Semnați!" Pentru a doua oară el semnă textul, în care un Eu se obliga să nu calce în capitală cît ține Festivalul mondial. Către orele 24 fu pus în libertate. În dimineața următoare – Michael tocmai se postase la marginea şoselei ca să facă semn unui autovehicul – o maşină de miliție opri, fără a fi solicitată, lîngă el. „Buletinul dumneavoastră, vă rog!" Scurt timp mai tîrziu Michael se află iar în localul miliției. „Despachetați totul!" El despachetă. „Împachetați!" De data asta fu condus într-o celulă de mai multe persoane. Mică întîlnire de ghitare cu interdicția de participare la Festival. Fuseseră surprinşi cîntînd un song al lui Biermann ori purtînd inscripția: NU AŞTEPTA TIMPURI MAI BUNE. Îşi auzi strigat numele. „Încotro?" – „O orchestră elvețiană are nevoie de un ghitarist", zise paznicul ironic. Fu dus înapoi la Z. Concertul avu loc în localul miliției.

„Ați vrut aşadar să mergeți la Berlin." – „Am vrut să merg la Marea Baltică." – Miliţianul îi răcni în urechi. „Dacă mai minți încă o dată, te fac să rămîi cu o impresie zdravănă despre ceea ce înseamnă puterea muncitorilor şi țăranilor!" Michael fusese fotografiat (cu bandă pe frunte, fără bandă) şi pus în libertate. Pentru a nu trezi în continuare bănuiala, că ar vrea să se ducă la Berlin, se hotărî să facă autostopul mai întîi spre est şi apoi pe Odra în jos spre coastă. În F., un şofer se oferi sigur să-l ia cu el, a doua zi, departe, peste gradul de latitudine al Berlinului. „La şapte jumătate în fața gării." La şapte şi jumătate piața din fața gării era albastră de cămăşi şi steaguri: Tinerii se adunau ca să meargă la Festivalul mondial la Berlin. Un supraveghetor cu banderolă îl întrebă pe Michael dacă aparține vreunui grup de

---

Biermann – e vorba de poetul şi cîntăreţul Wolf Biermann.

cincizeci. – „Arăt eu oare aşa?“ răspunse el. – Supraveghetorul se întoarse cu doi miliţieni feroviari. „Buletinul dumneavoastră!“ Michael refuză să-i însoţească. Explică. Se rugă. Îl apucară de braţ. Celulă de arest în gară. Interogatoriu. Miliţienii îi sfătuiră să-şi cumpere un bilet pentru trenul accelerat şi să se întoarcă. El protestă. Are dreptul să-şi petreacă concediul pretutindeni unde permisul său îi îngăduia să se afle. Nu trebuie să se întoarcă pînă în Z., ziseră miliţienii, ci numai pînă în D. În caz că are de gînd să le facă neplăceri, îi sileşte să înştiinţeze organele de miliţie regionale şi atunci n-ar mai scăpa cu faţa curată. O escortă dublă, cu cîine, îl însoţi pînă la ghişeu şi pe urmă la tren. „Dacă vă daţi jos înainte de D., faceţi arest preventiv!“

În toate staţiile intermediare stăteau santinele cu cîini. În D. îl aşteptau doi miliţieni şi îl îndemnară să-şi cumpere neîntîrziat un bilet spre Z. şi să se urce în trenul de legătură. Se dădu bătut. Pe peronul din Z. aşteptă pînă ce miliţieni veniră la el. După ce comparară fotografia de pe legitimaţie cu chipul lui, îi dădură legitimaţia înapoi. „Puteţi să mergeţi.“

„Încotro?“ întrebă Michael.

REZONANȚĂ

Aici nu se cîntă! Serbarea voastră s-a terminat, duceți-vă acasă!

(Patrulă de miliție către tinerii, care în data de 8 august 1973, trei zile după încheierea Festivalului mondial cîntau la ghitară pe Alexanderplatz.)

Cînd Michael ieşi din braserie, piața lăsa impresia că fusese golită. Mai jos de magazinul universal porni un motor. Gunoiul lăsat de tineri fusese tocmai cărat. Şi un ciob profana piața: el. Între santinele, care stăteau acolo ca un crîng repede crescut. Verde, culoarea miliției. Veşnic verde.

Ghitara lui nu mai zăcea pe marginea fîntînii. Îi luaseră ghitara. Aveau un ostatec.

Miliționul zise: „Căutați ghitara dumneavoastră? Veniți cu noi."

În timp ce Michael stătea pe coridorul din localul miliției lîngă ceilalți, cu fața la perete şi cu brațele ridicate, se făcuse ziuă... „Scoate pantofii! Dacă nu te descalți imediat îți ard una peste bot, şi unde loveşte laba asta, acolo nu mai creşte iarbă!"

Şezuseră pe bordura fîntînii: Ucenici, elevi, pensionari. Mulți trecători se opriseră şi-i aplaudaseră, mai cu seamă pe cei doi unguri. Unul aproape că scosese scîntei din ghitara sa.

Pe decizia amendei de 10 mărci, cu care Michael la ora 3 dimineață îşi răscumpăra instrumentul, scria: Tulburarea ordinei de convieţuire socialistă (cîntat la ghitară).

LECȚIA DE LITERATURĂ

Era scoasă din fire. Profesorul îi numise pe Pasternak şi Soljeniţîn nişte derbedei. „Poți să-ți închipui aşa ceva?“, zise ea. Şi din nou: „Trebuie să-ți imaginenzi una ca asta!“ Poți să-ți dai seama ce valoare are Premiul Nobel după faptul că derbedei ca Pasternak şi Soljeniţîn l-au căpătat, spusese profesorul. Ea se prefăcu că nu-i era bine şi ieşise din clasă. „La una ca asta nu poți, pur şi simplu, să rămîi calm“, zise ea.

I-am spus: „Dar la noi a apărut totuşi o carte a lui Pasternak“.

„Care?“

„Inițialele pasiunii.“

„Cînd?“

Am scos volumul de poezii din raft şi i-am arătat data.

„Şaizecişinouă? La noi? La noi apar derbedei?!“

Îşi duse ambele mîini la frunte. „Şi eu n-am ştiut asta!“ Era zdrobită.

MOŞTENIRE

Din cauza comportamentului ei adeseori îndărătnic, ea nu îndeplineşte întotdeauna normele care se impun unei eleve a Şcolii medii superioare.

(Diplomă, 30.6.1972)

O dată – o singură dată – am regretat, că visul care mă chinuie mereu tot mai des: sînt din nou în Şcoala medie superioară e numai un vis. Subiectul compunerii pentru acasă suna: *De ce trebuie să ni-l însuşim în mod critic pe Goethe – ilustrat printr-un exemplu*, şi profesorul spusese, accentul trebuie pus pe critic. Această compunere aş fi scris-o cu plăcere.

Ca exemplu aş fi ales convorbirea lui Eckermann cu Goethe, în care vine vorba despre tinerii englezi şi cei germani, şi Goethe spune: „Copiii deja beneficiază de fericirea libertăţii personale, de conştiinţa numelui de englez şi de însemnătatea pe care i-o acordă alte naţiuni, astfel că ei, atît în familie cît şi în instituţiile de învăţămînt, sînt trataţi cu un respect mult mai mare şi se bucură de o dezvoltare cu mult mai fericită şi liberă decît noi, germanii. La noi se face totul ca să se domesticească tineretul de la o vîrstă fragedă, să se extirpeze tot ce e natură, originalitate şi neastîmpăr, astfel că pînă la urmă nu mai rămîne altceva decît filistinul."

Accentul l-aş fi pus pe *critic*.

AICI

Vineri, înainte de masă, se încheie cursurile, lunea viitoare e sărbătoare națională, și ținând seama de faptul că statul împlinește un sfert de veac de existență, un tren special va pleca vineri, la ora cincisprezece, din Flussbahnhof spre capitală, cu o mie de tineri, cu o mie de aleși, printre care ei, cei doi studenți, nu se numără, și nici unul din facultatea lor, dar și ei se simt atrași către metropola din orășelul studențesc, și lor le e foame de evenimente, sătui fiind de teologie încoace, teologie încolo. Întreabă prin birouri, dacă nu mai există cumva vreun bilet de participant... vai, nu, clătinări din cap, regrete, și pentru că sînt nevoiți să-și socotească banii, țin cont de probabilități: Din o mie de oameni se vor îmbolnăvi cel puțin doi, al căror loc o să-l ia ei. Și ca să pătrundă cît mai neobservat, unul își pune cămașa albastră ca a Tineretului liber german, celălalt își încheie hanoracul pînă sus, ceea ce face o impresie bună în piața gării, deoarece mulți poartă hanoracuri peste cămașa albastră, iar cînd s-a format un grup de cincizeci, s-au băgat și ei printre dînșii, la pornire, și au putut astfel să pătrundă pe peronul barat de miliție. Vagonul cu două etaje are locuri destule, și numai cînd șefii de grupă încep să strige numele componenților grupei și să le bifeze pe lista respectivă, ei preferă să se ducă pe platformă și să fumeze o țigară. Și de al doilea control, la care nu sînt strigate numele, ci fiecare în parte e întrebat cum îl cheamă, scapă tot pe platformă, unde se refugiaseră și a treia și a patra oară, cînd trebuie arătate biletele de participanți și se fac încartiruirile. Între timp trenul pornește, unii schimbă locul,

circulă de jos în sus, şi invers, pe genunchi sînt aşezate primele genţi care să servească de suport pentru scat. Deodată un ins în manta se apropie de cei doi studenţi, îi roagă să prezinte biletele de participanţi, le cere buletinele, le ia şi zice: „Veniţi cu mine!" Audierea într-un compartiment special la capătul trenului nu ţine mult, fiindcă adevărul e scurt. Li se ordonă să aştepte pe coridor, şi, după ce stau acolo un ceas bun, trenul, care nu trebuia să se oprească nicăieri, se opreşte, sînt în H., peronul e plin de miliţieni, şi o voce la megafon repetă, fără întrerupere: „Vă rugăm, nu coborîţi! Nu deschideţi uşile!" ceea ce, se înţelege, nu-i priveşte şi pe miliţienii feroviari din compartimentul special. Ca şi cum mecanicul locomotivei le-ar fi oprit scara vagonului drept în faţa cizmelor, patru miliţieni stau în faţa uşii şi-i măsoară pe studenţi.

Cei doi au folosit un tren, pe care n-au avut dreptul să-l folosească. Aici nu se pot închide ambii ochi şi spune: De vreme ce sînteţi aici, o să se găsească un loc de dormit şi pentru voi. Aici nu se poate închide nici măcar un singur ochi şi spune: Treaba voastră unde dormiţi. Nu poate fi chemat nici conductorul şi pus să le ceară preţul de călătorie, bineînţeles cu supliment ori preţul dublu – drept pedeapsă. Ce tineret încolo, ce tineret încoace? Aici te ia pe sus.

CRĂCIUN

Şedea lîngă mine pe bancă cu faţa spre soare şi se bronza. Îşi modificase sprîncenele cu penseta: odată pentru totdeauna. Cele noi erau două linii severe care o despărţeau de copilărie.

Tăceam amîndoi, ea cu ochii închişi. Dar cine ştie ce-o fi văzut, că deodată zise: „De-ar veni odată Crăciunul."

Trandafirii erau în floare.

„Ce ai de gînd de Crăciun?", am întrebat.

„Nimic", zise. „Dar atunci ar fi măcar Crăciun."

Îmi aminti că şi anul trecut n-a vrut să renunţe la pomul de Crăciun. Împodobit cu beteală, dulciuri şi douăsprezece lumînări, îl aşezaseră în camera ei – în faţa unei imense pancarte roşii cu un Che Guevara rîzînd.

REVOLTĂ

„Marcuse? Ai o carte de Marcuse? Mi-o dai s-o citesc şi eu?"

I-am spus, că în cartea asta Marcuse trece în revistă filozofia începînd din anul şase sute înainte de Hristos pînă azi.

„Nu-i nimic."

Două mii cinci sute de ani de filozofie, asta e deja ceva, zisei eu. La şaisprezece ani, cuiva i-ar putea încă lipsi perspectiva.

„Totuşi. Trebuie neapărat să citesc asta."

Îi dădui cartea. Mi-ar fi părut însă rău, i-am spus, dacă ar lăsa-o din mînă după primele pagini, ca să n-o mai reia niciodată.

A, nu, sigur. Dacă e de la tipul ăla."

Am întrebat-o dacă ştie, că există doi Marcuse.

„Da? Dar ăsta, ăsta e acela care a provocat revoltele studenţeşti?"

I-am zis că se referă la Herbert Marcuse. Acesta e însă Ludwig Marcuse. În cartea asta e vorba despre ceea ce-l face pe om om.

„Aşa va să zică." Privirea ei trecu peste cotorul cărţii. „Atunci n-am nevoie de ea."

MANIFESTE

„Să zicem că", spuse ea, „ai putea să faci acum un manifest. Ce ai scrie în el?" Cum sprîncenele mele dădură semne de încruntare, ea adăugă: „Nu mă gîndesc la prostii. Numai aşa. E totuşi interesant."

„Să scriu? Nu aş scrie nimic pur şi simplu", spusei. „Există altceva ce ar trebui adus la cunoştinţa oamenilor prin manifeste."

„Şi ce anume?"

"Asta ar trebui să mă gîndesc mai precis."

„Atunci gîndeşte-te", zise ea.

MANIFEST NR. 1

„Şi cînd totul a trecut – cînd toate astea s-au consumat: beţia de a mărşălui în masă...şi de a flutura drapele în grup...Atunci o să vină unul, care va face o descoperire de-a dreptul trăsnitoare: o să descopere individul. O să spună: există un organism, numit om, care interesează. Şi dacă acesta e fericit, aceasta e întrebarea. Şi ca el să fie liber, acesta e scopul. Grupurile sînt ceva secundar...statul e ceva secundar. Contează, nu să trăiască statul – contează ca omul să trăiască!"

Kurt Tucholsky

MANIFEST NR. 2

„Trebuie, după părerea mea, să acordăm importanţă apărării bunului nostru celui mai de preţ, oamenii tineri, în general oamenii noştrii, de vătămarea pe care le-o aduce aparatul social. Nu e numai faptul, că limba noastră se transformă într-o limbă păsărească sau că e ameninţată să se transforme. E faptul, că multe noţiuni, care pentru noi, cînd eram adolescenţi, fuseseră fireşti, azi nu mai există, de exemplu noţiunea de tihnă, că un om trebuie să se plimbe, ca să-şi adune gîndurile, că un om trebuie să poată să se închidă în sine sau să stea izolat pe o bancă şi să citească ceva, fără ca asta să devină o instrucţiune, fără să fie întrebat dacă asta corespunde cu o oarecare obligaţie...

Trebuie, deci, cred eu, să fie emis un avertisment împotriva unei solicitări prea absorbante a individului şi împotriva radierii libertăţii şi tihnei din viaţa obştească a cetăţenilor noştri... Umanismul şi organizarea rigidă s-au contrazis întotdeauna. Chiar şi iezuiţii, care ne-au lăsat moştenire o putere spirituală enormă, n-au cunoscut o asemenea încordare în organizaţia lor ca noi..."

Arnold Zweig, Dresda, 1954

MANIFEST NR. 3

(îndeosebi pentru proclamatorii de convingeri)

„Trebuie... să ne obişnuim cu înţelegerea...că am putea cădea victimă unei manii, pretutindeni, unde credem că ceva este „cu siguranţă de neclintit. Modestia de a recunoaşte astfel de erori cardinale drept un potenţial aflat în noi înşine, depinde de faptul, dacă omenirea o să fie eliberată de boala prejudecăţilor, sau dacă o să zacă mai departe bolnavă de ele. Şansele de vindecare

par să depindă de răbdarea şi amabilitatea, cu care sîntem pregătiţi din anii copilăriei pentru viaţa în mijlocul semenilor noştri."

Alexander Mitscherlich

MANIFEST NR. 4

(îndeosebi pentru oameni tineri, al căror ideal este să-şi petreacă tinereţea lungiţi sub măr)

„În fiecare zi mă gîndesc, la faptul că viaţa mea exterioară şi interioară se bizuie pe munca oamenilor care trăiesc astăzi precum şi a celor care deja au murit, că trebuie să mă străduiesc să dau în egală măsură ceea ce am primit şi primesc."

Albert Einstein

MANIFEST NR. 5

(îndeosebi pentru oameni tineri, nerăbdători)

„Nu se face nici o revoluţie numai protestînd, o revoluţie se face aducînd soluţia răului."

Le Corbusier

TACTICĂ

În fața consiliului pedagogic al unei școli socialiste poate să-și permită deja să raporteze, zise procurorul. Se știe, că peste tot unde a cîntat orchestra de jaz din Ober-W., a avut loc cu certitudine o paradă de modă Neckermann. A colcăit de cămăși înflorate. Un nucleu dîrz de fani s-a ținut după orchestră sistematic făcînd autostopul. Mda, puteau fi opriți, pur și simplu, interzicîndu-se fără multă vorbă concertul. Numai că: ar fi fost oare dezvăluite rădăcinile ideologice? Așa că s-a adoptat prin această interdicție singura tactică potrivită din punct de vedere politic: mobilizarea opiniei publice. Ca să se organizeze adunarea materialului documentar necesar, cînd orchestra s-a arătat în A., acolo și în împrejurimi, n-a rămas, în timpul concertelor, nici o șură necontrolată, nici un leagăn de curte neobservat – leagănele de curte din grădinile de zarzavat au, se știe, o deosebită căutare, fiindcă cei care le iau în posesie fără voie, pleacă de la convingerea că gardul peste care sar e respectat de ceilalți – iar, spre a asigura material iconografic convingător pentru presă, au fost mobilizați fotoreporteri. Totuși – și asta o spun deschis – n-a avut loc nici o tentativă de înnoptare ilegală și nu s-a înregistrat nici o încăierare sau alt fel de acte huliganice. Fanii n-au dansat, au ascultat muzica doar, care a fost de o intensitate asurzitoare, dar, intensitatea sonoră, după cum se știe, nu se lasă fotografiată. Între timp, precum s-a aflat, cuvîntul de ordine al părții adverse a fost, să nu se comită contravenții, pentru a nu da organelor de stat motive să intervină, și disciplina, cu care a fost urmat acest cuvînt de

ordine –, în drum spre gară nimeni nu s-a făcut vinovat de măcar o singură tulburare a liniştii nocturne, cu toate că, de obicei, în astfel de ocazii, se pleacă acasă urlînd – această disciplină dovedeşte caracterul organizat al întregii acţiuni. Faptul că din acest incident organele de resort ale aparatului de stat ar fi tras concluziile lor – ale lor, ţine el să sublinieze –, nu necesită, sigur, o mărturie specială. Incidentul îi priveşte însă şi pe profesori – da, în primul rînd pe profesori, deoarece arată, că, dacă şcoala nu-şi face simţită, din timp, influenţa ei, dacă nu foloseşte fiecare împrejurare ca să apere tineretul de manipulările duşmanului, forţele de stat ar putea ajunge în situaţii, în care să nu mai poată recurge la tactica lor, ci să adopte tactica duşmanului, ceea ce, în cazul de faţă a însemnat, ca, pînă la urmă, totuşi, să interzică orchestra din Ober-W. pe cale pur administrativă.

IERTARE

La ora de engleză pe care-o ia în particular, la o Miss în vîrstă, îşi duce cărţile într-o traistă de in gros, nealbit, cusută în stilul unei raniţe de infanterişti şi avînd o inscripţie englezească. Într-o după-amiază, venind de la ora de engleză, şi intrînd în şcoală, dirigintele descoperă traista şi o ia la rost. De aici, ar avea pe deplin dreptul să conchidă – zice el – că cineva, care umblă cu o piesă de uniformă a armatei americane pe stradă, afişează anumite simpatii şi că aceste simpatii ar fi incompatibile cu dreptul, de a urma o şcoală medie într-un stat socialist. Dacă dînsa crede că pentru un astfel de comportament ar mai putea exista iertare.

Ea îşi aruncă privirea către el ca o tangentă şi tace.

Părinţii sînt convocaţi la şcoală.

Inscripţia de pe traistă sună astfel:

INFANTRY TROOPERS'S KIT
INSTRUCTIONS FOR USE
1. Kit must always be a mess.
2. Records only – no books.
3. Keep bottom clean for pens.
4. Carry no bomb – fill with love letters.
5. Fight for peace and do not fall except in love.

RANIȚĂ DE INFANTERIE
MOD DE ÎNTREBUINȚARE

1. În traistă trebuie să domnească întotdeauna dezordinea.
2. Numai pentru discuri. Nu cărți.
3. Păstrează fundul curat pentru tocul de scris.
4. Nu purta bombe la tine – umple sacul cu scrisori de dragoste.
5. Luptă pentru pace şi nu te repezi în moarte, ci numai în dragoste.)

ADUNARE SUB DRAPEL

Luni dimineață directorul școlii medii superioare din X. stătea lîngă drapel – în uniformă de ofițer al Armatei populare naționale, uniformă, în care primea apelul numai în ocazii anumite. „Și nu se poate", zise, „ca un elev să-l caracterizeze pe un ofițer al Armatei populare naționale drept prost și semidoct. De asemenea elevi trebuie să ne despărțim."

(*Comandantul cercului teritorial voi să-l recruteze pe N., fiu de muncitor și elev în clasa a unsprezecea, pentru cariera militară. Dar că nu vede, după exemplul directorului, spusese comandantul cercului militar, cît de multilateral formați sînt ofițerii. El are mai degrabă impresia – răspunsese N. – că directorul ar fi „unilateral format": Urmarea metodelor lui educative este că în școală numai se tocește și abia dacă se mai gîndește.*)

Drapelul încă nu fusese coborît – iar coborîrea avusese loc sîmbătă –, cînd elevul N. fusese exclus din Tineretul liber german cu unsprezece voturi contra și o abținere.

(*Mai înainte se ținuse o ședință a consiliului părinților, după care fiecare părinte și-a sculat fiica din pat cu vorbele. „Nu cumva să votezi pentru ăsta!...Nu cumva să spui ceva în favoarea ăstuia!" Ședinței cu părinții i-au urmat adunările de clasă. „Cine votează pentru N., se îndepărtează de poziția clasei muncitoare." În sfîrșit, fiecăruia dintre elevii care au fost aleși ca să ia cuvîntul în cadrul discuției, pe școală le-a fost împărțită cîte o pietricică neagră, cu care și fu alcătuită*

imaginea neagră a incriminatului: Înfumurare... Teze menite să producă destabilizarea colegilor... opinii radicale. O elevă n-a corespuns la aceasta întrebînd, cum de N. fusese socotit demn să devină ofiţer de carieră.)

De trei ori drapelul mai răbdă ca elevul N. să stea sub el, în timp ce se urca, tot mai în sus, mereu mai solemn, pentru a atinge vîrful prăjinei exact la ultimul sunet de trîmbiţă al marşului fanfarei. Apoi elevul N. a fost eliminat din învăţămînt. De prietenul său cel mai apropiat se ocupase dirigintele. „Dacă ai să menţii contactul, întrerupt de către noi, atunci putem foarte uşor să întrerupem şi noi contactul cu tine."

(*Comandantul cercului teritorial i-a zis mamei lui N.: „Eu n-am considerat afirmaţia fiului dumneavoastră o jignire personală şi nici o jignire a ofiţerilor Armatei populare naţionale. Dar în cazul acesta nu vă pot ajuta.*")

În Berlin s-a dat urmare cererii şcolii de exmatriculare a elevului N.

(„*Prin prezenta vă comunicăm că fiul dumneavoastră... a fost exclus din toate şcolile medii superioare ale Republicii Democratice Germane. Motivele şi cauzele vă sînt cunoscute. Sperăm că această măsură să aibă drept urmare ca fiul dumneavoastră... să ajungă la înţelegerea deplină privind comportamentul său faţă de cerinţele care se pun unui tînăr cetăţean al Republicii Democratice Germane.*")

În ocazii anumite directorul şcolii medii superioare din X. stă, în uniformă, lîngă drapel.

MOTIVE DE ÎNDUIOŞARE

În E., zise ea, s-a spînzurat un elev.

În dimineaţa următoare, băieţi din diferite clase şi-ar fi pus banderole negre, dar conducerea şcolii a dat de înţeles că banderolele ar fi considerate drept o manifestare opoziţionalistă. Elevul ar fi fost membru al Comunităţii tineretului creştin şi a lăsat un bilet cu un craniu barat de o cruce, iar dedesupt inscripţia „Iisus Hristos". Primii şi-au scos banderolele elevii din ultima clasă, deoarece se aflau în pragul examenului de bacalaureat.

Unii elevi, nu din clasa defunctului, au căpătat permisiunea profesorului să ia parte la înmormîntare, dar, la dispoziţia directorului, profesorul a fost silit să o retragă. Pastorul n-a reuşit să-l convingă pe director să-şi modifice părerea.

Membrilor de partid li s-a dat ordin să întrerupă orice discuţii despre mort.

În ziua înmormîntării s-a instituit un serviciu de gardă al elevilor şi pe tot timpul orelor uşa de intrare a şcolii a fost încuiată.

BUDDHA

În volumul tipărit la Frankfurt, în editura Insel, *Răzvrătirea lucrurilor* de Erhard Kästner, citesc:

„O sută şi cincizeci de metri de la Hagia Sophia şi două sute de metri de la moscheea Sultan Ahmed, în divanul Yolu Dschaddesi se află un local-grădină, care are un spaţiu interior, un etaj şi se cheamă Lale, asta înseamnă Laleaua, un loc de întîlnire pentru haimanale, unde lucrează sîrguincios fete care au atins o asemenea depravare, tuciurii, pletoase, cu coapse pline, în zdrenţe pestriţe colorate şi ajunse atît de rău că tinerii turci, care nu sînt obişnuiţi să vadă aşa ceva, profetul nu contemplă cu plăcere goliciunile, nici măcar în hamam, în vestita baie turcească de bărbaţi, unde băieşul şuieră printre dinţi, cînd un prosop alunecă de pe şold –: că tinerii turci, chiar sub opreliştea în care trebuie să trăiască, se simt împinşi să strige după ele sau să le bage sub nas degetul gros între alte două degete îndoite, gest obscen, la care ele răspund cu privirile triste ale ochilor lor în general îndreptaţi cu amărăciune către lume. Asta, se pare, nu le supără nicidecum, au îmbătrînit timpuriu la şaptesprezece ani. Prietenii lor sînt păroşi, printre ei întîlnindu-se varianta totalmente sălbatică, dupa cum şi cea pieptănată, blînd catifelată. Toţi vorbind engleză între ei, cu toate că, după pronunţie, se aude cu uşurinţă, că au crescut în Germania.

Ele vagabondează pe vechea cale a opiului şi haşişului, pe vechea cale a mătăsii şi caravanelor, Istanbul, Ankara, Teheran, Kabul, Lahur, Nepal, căci asta e Mekka lor. Faptul reiese şi din

afişierul de la Laleaua, plin cu căutări şi oferte de însoţiri (cele aeriene nefiind excluse), şi aluzii erotice, la care se are în vedere orice necesitate.

Găseşti fete simpatice printre ele, mai mult simpatice decît altfel. Fete bine păzite altădată, cum oare să nu fie, căci există emigranţi, protestanţi, care n-au suportat lipsa de presiune a prosperităţii, şi merită deci mult mai multe simpatii decît înotătorii în ciorbă dulce din Schwabing sau Sylt, şi care sînt însetaţi de revoluţie, dar n-au chef să renunţe la nimic, deşi, tocmai lor, li s-a spus adesea, că pămîntul n-ar avea destule resurse, dacă toate miliardele şi cele care vor mai veni, ar voi să trăiască aşa ca noi.

De unde, aici, această fericită excepţie. La Istanbul, ele înoată prin valurile de oameni ai străzilor, neluînd pe nimeni şi nimic în seamă, nu vorbesc cu profanii; parcă ar fi nişte iniţiate. Se găsesc pentru ele hanuri unde dorm pe pămînt, în murdărie, cu cişmele jalnice, latrine mizerabile; cînd nimeni n-ar îndrăzni acasă să le ofere aşa ceva.

Sandalele, care au, între degetul mare şi cel de-al doilea, o cureluşă şi nici un sprijin pentru călcîi, o să ţină ele oare cele zece mii de kilometrii? Aici în Istanbul mai merge. Dar mai departe? Unde lumea e săracă, atît de groaznic, încît nu le-ar putea ajuta, chiar dacă ar înţelege ce înseamnă asta, acolo nu se flirtează cu mizeria, ea fiind un lucru înfiorător de serios.

Cine are o fată, care creşte, stă la masă cu capul în pumni şi-şi face griji."

Ştiu, alături, în camera ei, zace deschis şi cu faţa întoarsă (*gravitaţia* fiind folosită ca semn de carte) volumaşul scos de editura Insel la Leipzig: *Viaţa lui Buddha*.

KAMASUTRA

Zdrăngănea dintr-o ghitară, suna de parcă o plivea. „Vino să-mi faci o vizită", îmi spusese ea. Dar nu orice conversație se lasă începută în orice moment, şi astfel am luat cunoştință, că ghitara aparținea unui băiat, şi am aşteptat. După ce intonase de mai multe ori la rînd un acord, care suna potrivit la ureche, spuse, păstrînd poziția degetelor: „Filmul, după cît se spune, e pornografie. Din cauza florilor din pat, şi pentru că ea îi încinge, goală, capul cu o cunună. Profesorii o să explodeze îndată." Apoi, intonă iarăşi acordul.

La singurul cinematograf din oraş rula *Legenda lui Paul şi a Paulei*.

„Pornografie?" am zis. „Fiindcă o femeie, în bucuria pentru bărbatul pe care îl iubeşte, presară o jumătate de vagon de flori în pat? Şi fiindcă nu-l aşteaptă în palton?"

„Deci nu-i pornografie?" Luă ghitara între genunchi şi-şi încrucişă brațele pe coarde.

„Într-un film porno apar oameni, pentru că organele genitale au nevoie de picioare."

„Şi de ce se face atîta caz de scena aia?"

„Paula asta transformă un pat într-un strat de flori. Cîți au pus celui pe care îl iubesc măcar o floare pe pernă, vreodată ?... Ea transformă o cameră de culcare, în care se face şi dragoste, într-o cameră de dragoste, în care se şi doarme. Paula pregăteşte o sărbătoare pentru dragoste. Cîți o țin încă la regim de carceră?"

Dînsa contemplă pereții camerei ei încărcați pînă în plafon cu măști de ghips, confecționate chiar de ea, afișe și fotografii, și zise: „Vai! Și eu voiam să aprind lumînarea!“ Pe noptiera ei se afla o lumînare mare de altar. O aprinsei.

„Dar la aceia mai este vorba și de altceva“, i-am spus. „Cînd se întîlnește cu Paula la recepția diplomatică, Paul îi spune: Vrei totul sau nimic. Și ea răspunde: Da, și? Ea e sătulă de lucrurile făcute pe jumătate, de compromisurile putrede.

Și dînsul, în cele din urmă, e sătul de ele, și pătrunde la ea cu toporul. Și dacă asta ar făcea prozeliți...“

Seara îi adusei *Kamasutra*. Răsfoind am găsit rîndul: Și flori de lotus albastre... Și din ele cununi.

Kamasutra – Cartea despre arta dragostei de Watsjajana (India veche).

VIZITĂ

„Jürgen şi tipul agasant, care apăruse la Biermann", zise ea, „se duc aşadar împreună la Gara Friedrichstrasse, unde tipul îşi ia rămas bun, fiindcă brusc îşi aminti că trebuie neapărat să dea un telefon; şi Jürgen pleca spre Lichtenberg cu trenul de şaisprezece şi cincizeci şi opt, ceea ce tipul trebuie să fi văzut sau poate chiar Jürgen i-a spus. Poate însă amintesc întîi că Jürgen dormise la Havemann, înainte de a se duce la Biermann. Oricum: Jürgen se afla în tren la Lichtenberg, cînd o fată s-a aşezat pe băncile de vis-à-vis din compartiment, dar cu faţa spre el, se dă, pe urmă, încă o dată jos – probabil pentru a primi confirmarea de la cel ce a însoţit-o pînă aici, că persoana din vagon e într-adevăr Jürgen, care, bineînţeles, nu bănuieşte nimic. (Jürgen spune, că abia în dimineaţa următoare i-a picat fisa, cînd a pus discul lui Biermann, dar despre asta va mai fi vorba) –, şi cum se află instalată iarăşi exact în raza privirii lui, îl întreabă, dacă nu cumva se cunosc de undeva. Jürgen, fireşte, nu poate să-şi aducă aminte, la care ea continuă: Asta ar fi totuşi un motiv să călătorească împreună. Îşi înhaţă boarfele şi se aşează vizavi de el, apoi începe să povestească. (Jürgen spune: euforie verbală – silită într-un fel, deci nu numai ca spectacol; Jürgen se pricepe un pic în materie.) Ea povesteşte că studiază germana şi istoria artei, că pictează şi scrie poezii. Cînd Jürgen pomeneşte de un poet sau un pictor anume,

Biermann – poetul şi cîntăreţul Wolf Biermann.
Havemann – e vorba de profesorul Robert Havemann.

observă la ea, de cele mai multe ori, un defect de aprindere a motorului. Tot aşa: La întrebarea lui, ce ştie despre Biermann, ea răspunde: nimic, dar, într-o suflare, îl întreabă pe Jürgen, dacă cunoaşte cartea lui Orwell *O mie nouă sute optzeci şi patru* şi dacă, după părerea sa, e voie să se scrie astfel de cărţi, după părerea ei, nu. Cînd Jürgen aduce vorba de un pictor tînăr, cu care e prieten, dînsa îl întreabă, dacă nu poate să-i facă într-o zi o vizită şi dacă n-ar putea atunci să meargă împreună la pictorul acela. Se înţelege că Jürgen îi dă adresa. Dar cînd coboară, e sătul de dînsa: Trei ore-n şir vorbise numai despre ea. (În principiu, firește, zice Jürgen, s-a comportat corect: Dacă tu vorbeşti despre tine, celălalt e dispus să vorbească mai degrabă despre el. Şi asta a fost doar începutul.) Două zile mai tîrziu primeşte o telegramă, că o să vină sîmbătă, şi, sîmbătă după-amiază, cînd Jürgen urcă împreună cu cîţiva prieteni strada, ea aşteaptă deja în faţa uşii. (Purta o rochie grozavă, pipiţa, totul în negru şi cum să spun...) El o întreabă, de unde vine la ora asta, şi ea zice, de la Berlin. Jürgen se miră, fiindcă, după mersul trenurilor, aşa ceva e aproape imposibil. Da, sigur, zice ea, a sosit mai devreme şi de la gară a luat-o unul cu maşina. (Jürgen bănuieşte că oamenii ei au lăsat-o undeva şi că ea nu ştia, dacă fuseseră sau nu observaţi.) Altminteri nu deranjează de fapt - doar că, la început, situaţia e un pic încurcată, fiindcă prietenii, care veniseră cu Jürgen, nu prea ştiu, ce vrea ea de la Jürgen sau ce vrea el de la ea. Jürgen observă numai că nici acum nu pune nici o întrebare şi pare să nu se intereseze de nimic, de pildă nici măcar de poeziile sale, pe care el le ţine totuşi la vedere întotdeauna pe un raft. Şi nu spune nici o vorbă despre tablourile lui de pe pereţi, tocmai tablourile pictorului, pe care voise neapărat să-l cunoască. Abia după cîteva ore întreabă, deodată, cu ce se ocupă ei aici tot timpul, despre ce discută şi dacă formează un cerc stabil – deci întrebări la care Jürgen intră, pentru întîia oară la bănuială, că

poate că ea n-a venit de bună voie şi că vorbeşte mai mult pentru ceilalţi, decît pentru ei doi (numai că aceştia înţeleseseră mai devreme ca Jürgen, cum află el după aceea). Şi Jürgen îşi alungă numaidecît suspiciunea. Cînd ceilalţi pleacă, ea mai rămîne, şi fiindcă are numai un loc de dormit, Jürgen apropie două fotolii pentru el şi-i oferă ei patul. Dintr-o dată stă goală în cameră. N-are nici o reţinere să se arate, fiindcă pozează ca model la Academia de artă – treizeci de mărci pe oră, zice. Şi se aruncă, pe deasupra, goală în pat. Dar Jürgen n-are nici un chef să se culce cu ea, şi i-o şi spune, întrucît n-o cunoaşte deloc – e, oricît, un motiv. (Jürgen zice că, într-un fel, ar fi avut un sentiment neplăcut, de ghicit exact cum stau lucrurile nu reuşise nici în momentul acela.) În dimineaţa următoare lucrul devine deodată limpede pentru el – şi ea pare să observe ce se întîmplă, îl măsoară numai neîncetat cu privirea şi abia scoate o vorbă. El face cafea şi pune apoi discul de Biermann cu balada despre Stasi. Ea se sperie, încît el vede cum îi bate carotida, dar îşi revine repede şi spune că, da, despre tema asta există multe cîntece, e ăsta unul de Wolf Biermann? Jürgen lasă discul să intoneze toate strofele cîntecului şi o ia după aceea la întrebări, una după alta. Şi ea îşi dă drumul. Nu avusese voie să studieze, lucrase în Uzina metalurgică Max-Hütte, fusese apoi amestecată într-un caz, uz de folosire abuzivă a medicamentelor cu efect mortal, şi cînd Jürgen o întreabă, de cînd lucrează deja la firma care i-a asigurat, în asemenea condiţii, un loc de studiu şi o locuinţă la Berlin (despre asta îi povestise), ea zice: De ce? Cum aşa? şi: Trebuie să mă ajuţi! Atunci ar trebui să restructureze firma ei, spune Jürgen, şi asta nu stă în puterea lui. Pe deasupra, asta n-ar fi corect din partea sa, cîtă vreme i se fac asemenea complimente... Deodată ea ştie şi cine e Huchel, cine Bobrowski, şi cînd Jürgen pomeneşte de lacunele pe care le-a avut în tren la capitolul acesta, ea zice că, înainte de a fi plecat la el, unul a discutat cu dînsa două zile numai despre

poezie. Jürgen îi cere să-şi facă geamantanul. Atunci ea îl întreabă, dacă ar expedia pentru ea mai departe o carte. Despre teatrul absurd, Rowohlt, ştampila Bibiliotecii Naţionale Germane, ultima dată de împrumut acum doi ani... Jürgen întreabă, firește, de unde o are, la care ea răspunde textual: Asta am pus-o noi la cale. (Deci capcană curată: Participare la un cerc de schimb cu cărți furate, pe deasupra şi din literatura occidentală.) Jürgen o însoțește pînă la autobuz, şi ea zice, aproape amenințător, că trebuie s-o ajute, că s-ar afla într-o situație critică. Jürgen o roagă să nu-l mai viziteze niciodată, şi ea, din uşa autobuzului, îi spune, că el, nu e în stare, vădit, să dea altor oameni ceva, nici măcar o mînă de ajutor... (Jürgen zice că ar fi avut nişte ochi fascinant de stranii, cu adevărat arzători.)"

CAPTIVAT

Citise *Arhipelagul GULAG*. Împotriva sfatului meu să se abțină. Dar nu descrierile de torturi fizice o urmăreau. „Ai citit aia cu Ira Kalina?“ m-a întrebat. Nu-mi mai aminteam. – În gara închisorii de tranzit, Butyrka, un cumpărător a zis, după ce a descoperit-o pe Ira Kalina, o fată de şaptesprezece ani: Ia, arătați-mi marfa dumneavoastră! Era expusă goală privirilor.

„Dacă te gîndeşti, că s-ar putea ca peste noapte să se repete lucrurile“ adause ea, „circulă încă destui tipi de ăştia primprejur – dacă te gîndeşti la asta, atunci te întrebi, de ce totuşi n-o ştergi de aici. Mai bine îi laşi să te împuşte.“

CONCERT DE ORGĂ
(Tocată şi fugă)

Comitetul şcolar din N. a dat dispoziţie directorilor să-i împiedice pe elevii şcolilor medii şi şcolilor profesionale să asiste la concertele de orgă de miercuri seara. Profesorii le-au ţinut calea elevilor în faţa portalului bisericii spunînd părinţilor: Ori-ori. *Părinţii le-au spus copiilor:* Ori-ori. *Curînd nu s-au mai găsit locuri în naos şi de-a lungul galeriei.*

(Ştire netipărită în nici un ziar)

Aici nu trebuie să spuneţi ce nu gîndiţi. Aici vă cuprinde neobişnuitul, şi nu sînteţi siliţi din cauza asta să faceţi nici un compromis; nu trebuie nici măcar să renunţati la jeansi. Aici e momentul de linişte al săptămînii. Aici vă simţiţi împăcaţi cu voi înşivă. Aici domneşte orga.

Toate orgile –
cele fără nume, cărora li se spune fiecăreia „orga noastră",
cele renumite, orgile Silbermann, orga catedralei din Freiberg,

cele mici, orga din biserica
militară de la Pomssen
(douăsprezece registre şi
cîntec de păsărele)
cele puternice, orga Wenzel din
Naumburg („Trebuie să simţi însă
şi o spaimă plăcută şi să începi
să tremuri împreună cu biserica
vibrîndă, cînd sînt trase cu pedala
profundă, cele peste cincizeci de
registre care scot un sunet
atît de puternic, încît ai
impresia că urechea parcă îţi
asurzeşte, ca sub efectul
bubuiturii unui tunet care
se rostogoleşte"),
toate orgile –
cele din vest:
orga lui
Johann Sebastian
Bach din
Mühlhausen
(„Într-o sea-
ră m-am dus
la cimi-
tirul din
Leipzig,
să văd
mormîntul
marelui
om: am căutat
multe ore
în lung şi

în lat –
fără să dau
de vreun
J.S. Bach...
şi cînd
l-am între-
bat pe
gropar, ace-
la a clăti-
nat din cap
din cauza
obscurității
persoanei
şi mi-a spus: Bach
sînt mulți"),
cele din nord: orga cate-
dralei din Güstrow dea-
supra statuii decadente
a îngerului păzitor
a lui Barlach, dată
la topit şi turnată la loc,
cele din sud: orga din Weimar,
sub galeria căreia se află sicriul
lui Johann Gottfried Herder („Fără
entuziasm nu se întîmplă nimic măreț
şi nimic bun pe pămînt; cei care
au fost socotiți smintiți, au
adus omenirii cele mai utile
servicii. În ciuda batjocurii,
în ciuda persecuțiilor ei şi
a disprețului, ei au răzbătut, şi
dacă nu şi-au atins ținta, au mers
totuşi mai departe"),

cele din est: orga catedralei Sf. Petru şi Sf.
Paul din Görlitz, acoperită în întregime cu sori,
aprinşi, orga de lumină, de soare („Salve! frumoasa
mea gramatică şi retorică; Servitor! frumoasele mele
logica şi aritmetica; Bassio le man! frumoasele mele
geometria şi astronomia. Fii dar de o mie de ori
binevenită! lăudabila, dulcea, măiastra, aleasa
şi plăcuta mea muzică! Altele fi-vor arte liberale,
dar tu eşti o artă liberală şi voioasă; tu eşti
o frîntură a cerului; tu eşti o schiţă a bucuriilor
eterne, tu eşti un balsam pentru melancolie, tu
eşti o împăciuitoare a sufletelor, tu eşti un
imbold la evlavie, tu eşti o lucrare a îngerilor,
tu eşti o zăbavă pentru bătrîni, tu eşti o
desfătare pentru cei tineri"),

toate orgile –
sub orice acoperiş s-ar
afla –
ar trebui să pornească toate să cînte
deodată,
să intre în cor cu întreaga lor forţă,
din tuburile lor
de zece metri
lungime cu sune-
tele cele mai
joase, şi cu
cele mai înalte
groase de
cîţiva mili-
metri, cu
lemnul şi
metalul lor,
cu limbile şi

buzele lor:
toate orgile –
cele din est, sud, nord, vest, cele
şase mii o sută şi unsprezece tuburi
răsunătoare ale bisericii crucii din
Dresda, flaşneta din cămăruța de rugă-
ciune în mina Himmelsfürst din
Freiberg, orga încercată de Bach la
Hohnstein, aceea din Kirchdorf, cea denumită
pur şi simplu „orga noastră“ –
toate ar trebui să răsune deodată şi să mături de sub
orişice acoperiş, minciunile, de care aerul e atît de
saturat, încît cel care-şi dă silința să rămînă sincer,
abia mai poate să respire – să alunge vuind întreaga teroare din
spirit... Măcar o singură dată, cel puțin pentru o seară de
miercuri.

În ordinea citatelor sînt menţionaţi: Johann Christoph Altnikol, Robert Schumann, Johann Gottfried Herder şi Abraham de Sancta Clara.

OMUL

„Omul, omul!" zise ea, protestînd aprins împotriva ideii de a fi măsurat cu măsura măsurilor. „Ce e atunci omul! Nici măcar un virus! Dacă te gîndeşti deja la galaxia noastră. Şi cîte galaxii mai există!"

Dar într-o luni dimineaţă, în răstimpul a două ore libere, ea, nici măcar un virus, aleargă de la un magazin de discuri la altul şi întreabă de Concertul pentru doi cembali şi orchestră de coarde, c-minor, numărul 1060 din catalogul operelor lui Bach, pe care l-a ascultat duminică.

MĂCAR

O petrecere, care precis o să dureze pînă spre dimineață, așa ca să nu merite să vii acasă la culcare. În mijlocul săptămînii, în timpul orelor de curs? Eu o sfătui să nu facă asta. „În ziua următoare o să arătați ca dracu în timpul orelor, ceea ce n-o să fie în favoarea voastră" i-am zis. „Pe deasupra, unul sau altul dintre profesori ar putea să facă din asta un punct pe ordinea de zi."

„Mi se fîlfîie", spuse ea.

M-am înscris într-o orbită în jurul mesei de scris:

„Ce vreți?... Să știți!" i-am zis.

„Măcar ar trebui să vreți asta, fiindcă să refuzi să mințiți laolaltă cu ceilalți, nu ajunge. Și dacă spun, să știți, că înțeleg să căpătați cunoștințe exacte, de care și profesorii dispun. Cînd, deci, o să pricepeți, că nu trebuie să-i puneți pe acei profesori, care n-au nici un interes să vă refuze cunoștințele lor, în situația, de a le da dreptate ălora, care ar dori să scape de voi mai bine azi decît mîine? Și ăstora, care văd un pericol în voi – fie spre salvarea lumii, cum și-o închipuie ei, fie pentru propria lor carieră, de dragul căreia sînt în stare să strice viața oricărui om tînăr, a cărui sinceritate le stă împotrivă – profesorilor ăstora să nu le oferiți voi argumentele împotriva voastră - ca să spun așa, pe tavă!"

Ea asculta, cu capul aplecat.

„Și gîndește-te la Born", adăugai. – Born a însemnat ceva.

În o mie nouă sute șaizeci și opt a refuzat el, singurul profesor din școală, să semneze o declarație care saluta invazia Cehoslovaciei. Pentru asta s-a internat pe cîteva luni într-o clinică

de boli nervoase. Ştiuse şi că în repetate rînduri a intervenit în favoarea lor. Nu de mult un profesor nou venit a văzut-o stînd pe bordura trotuarului şi a adus această comportare în discuţia conferinţei consiliului pedagogic. Aceasta ar fi purtare de hippie, nedemnă de o elevă a şcolii medii superioare. Born întrebase: Şi a unei tinere muncitoare? „Fiecare argument, pe care îl furnizaţi împotriva voastră, îl furnizaţi contra lui", am conchis.

Brusc, lacrimi îi izbucniră în ochi. Înainte de a părăsi camera, zise: „Dacă aţi fi măcar ca părinţii lui Bylli: căpăţînoşi, puşi pe interzis totul şi aşa, cum să spun, atunci s-ar putea face măcar ceva contra voastră!"

BILANȚ PROVIZORIU

Ea este pumnul cu care Dumnezeu loveşte în părinții ei. Dar un pumn, care poate să plîngă.

Să trăieşti cu metafora asta imposibilă.

CAFENEAUA SLAVIA

Veniți în Cafeneaua Slavia, o să tăcem acolo.
Jiri Mahen

Jirí Mahen (1882-1939), poet ceh şi animator important al vieţii literare, s-a sinucis; citatul se referă la Cafeneaua Slavia din Brno, care fusese în anii douăzeci şi treizeci un renumit punct de întîlnire pentru artişti.

1968

ÎN SPATELE FRONTULUI

În dimineața zilei de 22 august 1968, soția mea era să cadă jos. În fața ușii de la intrarea locuinței noastre era depus un buchet de gladiole. În vecinătate locuia o pereche de inși mai în vîrstă, care aveau o grădină și ne aduceau cîteodată flori. „Probabil că n-au mai vrut ieri seară să ne deranjeze", zise soția mea.

După-amiază, a venit cu trei buchete de flori în brațe.

„Asta e numai o parte", zise. Au fost lăsate pentru ea în clinica unde lucrează soția mea, și, în afară de dînsa, nimeni nu se mirase. Se știa că era din Cehoslovacia.

În noaptea de 20 spre 21 august 1968, trupe din Bulgaria, RDG, Polonia, Ungaria și Uniunea Sovietică au invadat Cehoslovacia.

PALTONUL

Garderobiera coborî la magazie paltonul meu, pe care îl atîrnase într-un ascensor, şi am intrat în cafenea.

În sfîrşit, geografia a nimerit-o iarăşi în cazul meu: Spre geamurile mari, unde mi-am căutat un loc, fusese îndreptată gura ţevii unuia din tancurile, care mi-o luaseră înainte.

Eram la Praga.

Tradusesem pentru o editură din Hamburg poemul lui Vladimír Holan *Noapte cu Hamlet* şi nu puteam da cartea la tipărit, fără să fi discutat traducerea cu autorul. Fiindcă volumul urma să aducă devize Băncii Naţionale, primisesem o viză pentru Cehoslovacia în care, momentan, era interzis să călătoreşti.

Aici, în Cafeneaua Slavia, voiam să scriu cîteva cărţi poştale. Chioşcurile de ziare aveau expuse benzi cu cărţi poştale reproducînd gravuri vechi, care arătau Praga medievală veche în timpul unui asediu sau, privit de sus, bătălia de la 1620 pe Muntele alb, în urma căreia Boemia a fost recatolicizată şi o mare parte a inteligenţei cehe părăsise ţara.

Praga, 9 decembrie 1968.

Chelneriţa se lăsa aşteptată, fapt de care am luat act fără nerăbdare. Sînt băutor de ceai şi arta de a pregăti ceaiul este unica artă, a cărei epocă de înflorire, în ţara asta, nu a sosit încă.

Vladimír Holan (1905-1989), poet ceh.

Am trimis o carte poştală în Moravia şi două cărţi, alese cu multă grijă, la Moscova, unde nişte prieteni mă invitaseră, în primăvară, la restaurantul Praga: Ciocniserăm atunci paharele pentru Cehoslovacia.

Cînd după patruzeci de minute nu reuşisem încă să dau comanda, i-am făcut un semn chelneriţei, rugînd-o să vină – buna-cuviinţă, mi s-a părut, o cerea. Dar subestimasem, evident, raza privirilor ei. Semnul meu următor cu mîna, acesta, eram convins că îl băgase de seamă, a rămas de asemenea, fără urmare.

Am început să intru la bănuială că la masa mea nu se serveşte.

Dar clientul care a luat loc, puţin mai tîrziu, vizavi de mine, nici n-a desfăcut încă bine ziarul, că deja chelneriţa sosi şi îl întrebă ce serveşte. Comanda mea n-o luă nici acum în primire. Îmi întoarse spatele şi se îndepărtă.

Deodată am priceput, că de acolo, de unde veneam eu, trupele străine invadaseră Cehoslovacia.

2

„Ai predat paltonul acesta în cafenea?" Prietenii mei îşi făcură între ei semn unul altuia cu coada ochiului. Nu dădusem niciodată atenţie mărcii de pe căptuşeală: INFORM. Şi cu litere ruseşti: *Isgotowleno w GDR*.

„Nici nu te-ai aşezat bine şi chelnerii erau deja informaţi", zise colega, care turna cafeaua în ceşti.

Unul întrebă: „Ce ai făcut acolo?"

"Am scris cărţi poştale."

"Ia zi, nu cumva, în Uniunea Sovietică."

La confirmarea mea se înecă sorbind cafeaua.

„Păi, acum nici un tînăr miner din Doneţ nu se plimbă prin Praga – şi pe deasupra neînsoţit de o brigadă, e limpede."

„Trebuie să introducem un permis pentru prieteni", zise colega. Şi adăugă: „Bea. Mai fierbem una."

Isgotowleno w GDR: produs în RDG.

3

Ştirea, că mi s-a refuzat cafeaua în Slávka – cum se cheamă cafeneaua Slavia în argoul praghez – mi-o luase înainte. Pretutindeni unde mă anunţasem am fost primit cu cafea. Trei zile şi trei nopţi băusem cafea de o tărie, care, dacă s-ar lăsa transpusă în termeni militari, ar fi scos din luptă toate tancurile intrate şi aflate încă acolo. Soldaţii s-ar fi dus treji bine acasă.

PRIETENUL MEU, UN POET AL DRAGOSTEI

El este unul dintre cei mai curajoşi între Morava şi Moldova, un călcător de interdicţii, un ironist destrămător de dogme. Cu scrisul său contribuise la Primăvara 68.

„Dimineaţa spre trei, o femeie se înfiinţă la uşă, îmi strigă numele, şi tocmai în noaptea aia Alena era la mine", istorisea el. Cu Alena e căsătorit. Nu locuiau la Praga. El lucra numai aici şi avea o garsonieră. „Tu ştii cît de geloasă e Alena", zice. „Noroc că doarme ca un copil – Cea de afară aşteaptă, şi eu stau pe gînduri, cine poate fi: Jana? Evička?...Dáša? Pe Dáša o cunoscuse abia cu cîteva zile înainte. Şi ea, o fată minunată! Dar dacă te-ai culcat o dată cu una, n-o recunoşti încă imediat după voce. Femeia strigă din nou, bate la uşă. Acum se mişca şi Alena. Îi pun mîna la gură şi-i zic, să nu se mişte, probabil e unul afară, căruia i-au închis uşa barului în nas şi vrea să bea mai departe. Aud apoi cum cea de afară pleacă... La şase jumătate iarăşi bătăi în uşă. Aceeaşi voce. – Mă duc să deschid, zice Alena. – Aşa nu poţi să te duci, zic eu şi încerc s-o reţin. – Sînt, totuşi, curioasă, zice ea şi îşi ia capotul. Cînd văd că nu mai poate fi evitată catastrofa, mă retrag în baie. Alena vine înapoi, palidă. Praga e ocupată, zice ea, în piaţa Wenzel sînt tancuri sovietice. – Mă, băiete, dacă ai şti ce s-a petrecut în sufletul meu. Am fost bucuros că fuseseră numai tancurile."

Morava, Moldova - fluvii în Cehia.

ÎNSĂ EROI

(Însemnări ale soldatului M., dintr-o unitate de infanterie motorizată)

Întîia alarmă la sfîrşitul lui iulie. Trei zile, apoi întreruptă. Suspendarea permisiilor. Motivată cu manevra NATO, „Leul negru"... La alarma următoare deja puşca şi muniţia sunt pe pat. Echipament de camuflaj. La amiază: Întîlnire roşie. În fiecare zi, încarcă! descarcă!... Primele ştiri prin radio şanţ. Echipa de cineaşti cehi ar fi vrut să facă un film cu participarea Armatei Federale, pretext de care Armata Federală s-a folosit pentru a pătrunde în Cehoslovacia. Tulburări la Praga... Ştiri confirmate oficial la Întîlnirea roşie. Linie politică: Fiindcă ne putem aştepta ca Armata Federală să nu se oprească în faţa frontierelor noastre, trebuie, la nevoie, să fim gata de atac. Radioul nostru – un Super mare – e blocat: numai Deuschlandsender şi Radio RDG emit încă. Scala e acoperită cu leucoplast. Treaptă superioară de alarmă. 19.8. Alarmă de dimineaţă. Întîlnirile roşii nu mai au loc. 20.8. orele 3 şi treizeci, adunare cu echipament de asalt. Împărţire de măşti de protecţie pentru trupă şi de jumbo – pătura de apărare antiatomică. Printre noi unii care trăseseră pînă atunci doar opt gloanţe adevărate. Încă o dată, scurt, încolonarea – afară de ofiţeri şi plutonier majori – apoi – plecarea. Fără indicarea destinaţiei. Şi fără repaus. În P... regiment de tancuri pe camioane transportoare. În 21 dimineaţa, acţiune de lămurire în autovehicul. Manifeste: Chemare în ajutor adresată de Cehoslovacia Pactului

---

Întîlnire roşie – întrunire pentru discutarea îndrumată a evenimentelor politice actuale.

Radio şanţ – răspîndire de informaţii şi zvonuri de la om la om.

de la Varşovia. Îndeplinirea datoriei. Prima probă de ajutor frăţesc. Referire la jurămîntul depus. Despre motivul chemării în ajutor, nici un cuvînt... Cei mai mulţi privesc totul ca pe o variaţie în activitatea militară. O singură grijă: Lucrul esenţial, să fim în octombrie înapoi. Îi afectează numai pe cei ce urmează să se elibereze: În octombrie timpul lor se sfîrşea... Rută prin Boemia de nord şi de mijloc. 30 de km înainte de B. Stop. Pădure. Buncărul comandantului. Cinci corturi. Soldaţii trebuie să-şi sape gropi de adăpost. Foaie de cort peste ele, gata. Contrastul trupă – ofiţeri foarte cras. Încă. Starea de spirit însă normală. Instrucţie aproape deloc. Zilnic, două pînă la patru ore de învăţămînt politic. Argumentaţie neschimbată: Invazie a Armatei Federale, manevre NATO, „Leul negru", în zona de frontieră. Expuneri pe bandă de magnetofon, ilustrate, în parte, cu fotografii. Prelegere strălucită despre muzica beat cu analiză textuală a şlagărului „Pun foc". Pun foc, asta e soarta mea. Latura politică a faptului: Omul nu gîndeşte mai departe. La aceasta, multă muzică beat. În afară de care, discuţii despre Beatles. Iarăşi, cu multă muzică. Linişteşte masele. Şi politic. Tulburările la Praga ar fi provocate de huligani. Sîntem stăpîni pe situaţie. Acţiunea militară nu se îndreaptă împotriva poporului ceh... Izolaţi complet de lumea din afară. Nici un ziar. O singură dată ND (Neues Deutschland). Poştă: numai cărţi poştale cu numărul poştal de companie. Modele de text oferite: Nu vă faceţi griji, o duc bine. Transportate cu helicopterul la Berlin. Acolo, ştampilate... Alături de noi polonezi, dungă albă pe cască. Lîngă polonezi, sovietici. Fiecare în tabăra sa... Brusc descoperiri de ultimă oră, privind chemarea în ajutor. Tulburările la Praga ar fi fost îndreptate împotriva lui Dubcek, şi poliţia a pierdut controlul asupra situaţiei. Descoperiri de arme...Şoferii povestesc ce s-a întîmplat: Camarad de arme a schimbat bunuri ale armatei contra alcool. Împuşcat conform legii

---

ND – „Neues Deutschland" ziar central al SED (Partidul socialist unificat al Germaniei); cotidian din RDG.

marţiale... Panică. Întîlnirea roşie. Întrebare, cum este cu putinţă aşa ceva într-o armată socialistă... Împărţire a broşurii: *Ce înseamnă patria mea*? Comentariu la jurămînt. Subliniere a gravităţii jurămîntului. Cine îl depune, se supune jurisdicţiei militare. Pedeapsa cea mai aspră, acum e în vigoare legea marţială... Pentru prima oară aduc la cunoştinţă că domneşte legea marţială. Ne-a înţepenit bulanul în pantaloni! Fiecare tremură numai pentru propria-i piele. Orice pas, orice cuvînt ar putea să însemne moarte. Bunăoară la beţie. Moralul la pămînt... Vreme umedă şi rece. Efectele ude, murdare. Cei care urmează să se elibereze văd negru: deja mijlocul lui septembrie!... Pînă acum filme obişnuite: DEFA, URSS. Nimic politic, amuzament. Acum filme, pentru ridicarea moralului. Coproducţii franco-italiane. „Tigrul celor şapte mări", „Cei trei muşchetari". Cînd asta nu mai are efect – sex. Filme suedeze cu subtitluri englezeşti. Pentru noi filme mute. Dar carne. Unul se chema „Pietriş negru". Englezesc, cred. Femeie de vreo treizeci de ani, destul de avută, culege unul de pe stradă şi îl ia de bărbat. Îl stoarce, îl termină complet. Apoi îl împinge înapoi în mediul lui asocial. Numai scene de pat. Cu uvertură şi epilog. Ostaşii au scos răcnete... Cu timpul – prin şoferi – pătrunde cîte ceva de afară: tentative eşuate de a lua contact cu cehii. Marea dezmeticire: „Credeam că ăştia ne-au chemat?!" Acum e limpede, de ce sovieticii sînt la Praga şi nu noi. Ar fi trezit amintiri... Gloata demoralizată pînă la starea de gloată. Fiecare al doilea cuvînt e „întoarcere acasă". Unii ofiţeri aproape prietenoşi. Îndeosebi dacă un soldat de serviciu are la dispoziţie peste noapte o cabină de camion încălzită... În sfîrşit, aflăm, că Dubcek ar fi fost destituit. N-a arătat duritatea necesară faţă de duşmanul de clasă... De aici încolo, pentru tot ce iese prost există o singură expresie: Ultima răzbunare a lui Dubcek! – Te tai cu deschizătorul de conserve: Ultima răzbunare a lui Dubcek! „Compania a treia

---

Alexander Dubček – din 4 ianuarie 1968 pînă la 17 aprilie 1969 Prim secretar al Partidului Comunist din Cehoslovacia.

la curățat cartofi!“ Ultima răzbunare a lui Dubcek! Întrebările, una mai provocatoare ca cealaltă. Nimănui nu-i mai e teamă. Am fi tras numai ca se ne apărăm pielea. M-am maturizat în timpul acela cît în toți anii dinainte!... În sfîrșit: alcool. Oficial interzis. Acum fiecare zi o sticlă mare de bere. Sub mînă și țuică. Depinde, cum stai cu banii. Așa fusese tot timpul... În 28 octombrie întoarcerea acasă. Pe partea noastră, oprire în fiecare localitate mai mare. Tineri pionieri. Cravate. Ceai. Primari. Delegații din intreprinderi. Fotografii. Albume cu poze. Clase de elevi cu stegulețe. În piață „Bal de manevre“. Singurul lucru de luat în seamă: fete din Tineretul liber german. În sfîrșit ceva de strîns în brațe... Patru zile – în total. Soldații – reacțiune exclusiv morocănoasă. Arătăm ca porcii. Rufăria de corp schimbată în două luni de trei ori. Putim. Sîntem însă eroi.

CĂTUȘE

După o ultimă inspecție... la 19 noiembrie 1945, furăm conduși, fiecare de către un soldat, dar fără cătușe la mîini, pentru prima oară, în sala tribunalului...

(Albert Speer,
inculpat în Procesul criminalilor de război, la Nürenberg)

„Am stat numai patru luni în pușcărie, apoi a venit amnistia" zise S., infirmier într-un sanatoriu din Thüringia. „Confecționasem manifeste împotriva invadării Cehoslovaciei și le prinsesem cu cuie în noaptea de 25 spre 26 august pe copaci și pe tăbliile soneriilor. Opt, circa. Dar aveam mai multe. Textul nu-l mai țin minte precis. Se încheia cu: Cetățeni, treziti-vă!...

Rău, n-am fost tratat în timpul detenției. Numai cînd am fost adus la judecătorii de instrucție m-au tras de păr afară din mașină... Și trebuia pe urmă să stai, gol, în fața milițienilor și să citești regulamentul instituției... Odată paznicii au jucat mingea cu mine – adică eu eram mingea. Te împing de la unul la altul, și unii stau astfel încît nu-i vezi; atunci crezi că ai să cazi. Celui ce trece prin asta îi tremură pe urmă bine genunchii... La dezbateri am fost adus prin curtea închisorii, cu cătușe la mîini și păzit de doi inși. Sentința scrisă era: doi ani și jumătate închisoare de corecție. Asta nu-i tabără de muncă, ci ceva mai aspru. Dar în motivarea sentinței scria că justiția a ținut seamă de vîrsta mea, și de aceea mi-a dat o pedeapsă atît de blîndă. Aveam cincisprezece ani."

1975

Fără speranță, fără îndoială.

(Dedicația mandatarului Cooperativei agricole de producție din Prosetín, Dr. habil. Vítězslav Gardavsky, fost docent de filozofie, Brno, într-un exemplar al cărții sale *Speranță din îndoială*)

Vítezslav Gardavsky, născut în 1923, a studiat filozofia şi filologia la Universitatea Carolingiană din Praga, doctor în 1964 cu o lucrare despre catolicismul german, abilitare în 1967 cu tema „Fenomenul Germania"; 1966/67, serie de eseuri *Dumnezeu nu a murit cu totul* în săptămînalul literar praghez „Literární noviny", Praga (extrase din cartea cu acelaşi titlu sub tipar); 1969 *Speranță din îndoială* (tradusă în lb. germ., München, 1970).

Prosetín - sat din lanțul montan boemo-morav.

ÎNMORMÎNTAREA

E vremea înmormîntărilor tăcute
(Un cetăţean din Praga)

„Înmormîntarea are loc astăzi, la orele 17." Vorbitorul anonim întrerupe mesajul telefonic...Înmormîntare? A cui? Stai pe gînduri cui ai putea să-i dai un telefon şi afli: A. a murit. Crematoriul Motol.

Cei care locuiesc în Motol, o pornesc de la ora 16. Ştiu, că dacă a murit un om ca A. nu e indicat să meargă toţi în acelaşi timp pe stradă. Miliţia ar putea să înţeleagă asta greşit. Dar pentru cei care stau la capătul celălalt al oraşului, e mai greu să ajungă la Motol, aşa că vor sosi abia mai tîrziu.

Miliţia a oprit circulaţia pe stradă şi a derivat maşinile care se îndreptau spre Crematoriu, prin suburbii şi sate din jur.

B. o să vorbească. I s-au acordat cinci minute. B. a zis: Bine, atîta ajunge! În faţa crematoriului i s-a spus: numai un minut!

B. a zis: Bine, atîta ajunge. În faţa sicriului spune: „A. a murit. Vă rog să vă ridicaţi." Şi apoi: „Vă mulţumesc." Exact un minut. Dar nu e obiceiul ca lumea să se ridice în picioare. Cînd cei din spate au ajuns să iasă din crematoriu, n-au apucat să vadă nimic. Lumina în cimitir n-a fost aprinsă. Drumul coboară şi din cînd în cînd are una sau două trepte. Dar e tivit de oameni. Cine stă pe înălţimea unei trepte, zice: treaptă. Să nu cadă nimeni.

Motol – cartier situat în extremitatea părţii de vest a oraşului Praga.

RAPORTUL UNUI SPĂLĂTOR PRAGHEZ AL GEAMURILOR DE FAȚADĂ

Patru luni n-am găsit de lucru. La aproape şaptezeci de locuri libere m-am prezentat – nimic. Apoi, în sfîrşit, am găsit un post ca strîngător de fecale. Dar cînd am vrut să încep, mi-au zis, că nu merge, fiindcă aş cîştiga prea mult în profesia asta. Dacă te suspendează din post, ai voie să cîştigi numai o anumită sumă... Între timp au fost de trei ori la mine. Tu ai multe cunoştinţe, ai avut o slujbă în străinătate, ziceau, scrie ce ştii despre fiecare în parte – şi am uitat totul!... Să put pe dinafară, asta, da, aş fi acceptat." Înclină uşor paharul către mine, apoi bău.

Fecalizator – lucrător la serviciul de ecarisaj.

CORESPONDENȚĂ DIN BOEMIA

A tradus cincizeci de cărți din poezia contemporană și literatura mondială în limba cehă. A dat nenumărate impulsuri la răspîndirea literaturii cehe și slovace în străinătate, a sfătuit traducători, redactori și editori străini, și a redactat o operă de o viață întreagă din prefețe și postfețe.

Cînd după anul 68 oameni de știință foarte stimați trebuiseră să părăsească institutul la care lucra și el, își dădu, în semn de protest, demisia. De atunci, în Cehoslovacia, numele lui are numai dreptul de publicitate al tăbliței de pe ușa unei locuințe și din dreptul unei cutii poștale.

2

Scrisoare din 4 iulie 1975: „Totul este sever controlat. Îndeosebi la colegi... Din călătoria mea, n-o să se aleagă, bineînțeles, nimic. Cine știe dacă în viitor o să-mi mai fie permis să călătoresc într-o țară socialistă. Evident, nu se poate concepe, că cineva cunoaște trei sute de oameni în străinătate, și că asta e normal în profesiunea mea. Desigur, în munca mea pentru literatura cehă în străinătate și pentru literatura de peste hotare pot să prezint aici, ceva cu adevărat pozitiv. Dar povestește-i asta unuia, care a venit la cultură sub raport profesional numai pentru cîteva luni... Poate, totuși, că odată o să am iarăși din nou posibilitatea, să ajut niște cărți cehe

Citatele au fost ușor modificate în unele locuri, sensul lor însă corespunde exact originalului.

importante să treacă peste bariera limbii – gratuit. Pentru ceea ce omul iubeşte, nu trebuie să primească bani ca să facă, nu-i aşa?"

Scrisoare din 24 octombrie 1975: „Fiul nostru n-a fost admis nici măcar în şcoala profesională la seral, cu toate că la examene a fost cel mai bun din 80 de candidaţi. Admişi au fost 20... Asta e strigător la cer, şi aş dori să pot trăi clipa, cînd cel răspunzător pentru asta va trebui să-şi ispăşească vina."

Carte poştală din 7 noiembrie 1975: „Fac traduceri printre rînduri ... Probabil degeaba. Dar ceva trebuie să facă omul pentru creşterea reputaţiei poeziei cehe! Sub raport financiar am ajuns la punctul zero. Dar într-un fel o să supravieţuim pînă la urmă... Fiul nostru e tare amărît. Duritatea şi samavolnicia care i se arată sînt prea de tot. Dar nu numai lui."

3

Unul din timbrele de pe scrisori, sub inscripţia: *Cehoslovacia eliberare de către armata sovietică 1945-1975* arată soldaţi sovietici dansînd în mijlocul unor copii, femei şi bărbaţi cehi şi slovaci, care dansează fluturînd entuziaşti buchete de flori.

PASTEURELLA PESTIS

Deja la începutul anului nou, în 1945, Beneš îşi prezentă la Londra oamenii. Doctorul Ducháček, un socialist naţionalist şi mîna dreaptă a ministrului Hubert Ripka... deveni brusc unul dintre liderii Partidului Popular. De asemenea troţkistul Pavel Schönfeld-Tigrid (evreu – notă a redacţiei)"

Medicul practic, Revista pentru pregătirea medicală, Praga, 20 aprilie, 1975, pag. 233.

Pasteurella pestis : microb al ciumei.

Edvard Beneš – din 1918 pînă în 1935 Ministru de externe al Cehoslovaciei, din 1935 pînă în 1938 şi din 1945 pînă în 1948 Preşedinte de stat („...s-a bazat...în anii '46 –'48 pe forţe reacţionare" – citat din Lexikon A-Z în două volume, Enzyklopädie Volkseigener Verlag, Leipzig, 1956).

ÎN LOC DE POSTFAȚĂ

MUNCITOR SILVIC

„Domnul doctor?"

"Nu sînt domnul doctor."

"Aşa va să zică." Bărbatul care strigase de peste gard în întuneric, reintră în umbrarul de alături, unde lumea asculta muzică de harmonică şi de unde se auzeau din cînd în cînd izbucnind rîsete.

Cu toate că abia zăream ceva continuam să cosesc. Eram aici, ca să termin de scris o carte, şi fiindcă medicul, căruia îi aparţinea locuinţa de concediu, anunţase vizita soţiei sale împreună cu doi nepoţi, voiam să aranjez gazonul.

Cînd fierul coasei atingea piatra săreau scîntei.

„Domnul doctor?" Din nou bărbatul se afla la gard.

„Eu nu sînt domnul doctor."

„Ei, bine, atunci vino totuşi încoace, fir-ar al naibii!"

Am dus coasa şi vasul cu gresia de ascuţit sub streaşină şi am trecut dincolo.

Cantitatea sticlelor goale de pe masă lăsa să se presupună procentul de alcool din sîngele, care circula aici. Cei de faţă se strînseseră mai tare unul lîngă altul, ca să-mi facă loc, şi femeile chicotiră.

„Ia spune-mi acum, ce faci oare dincolo?" întrebă bărbatul care venise la gard şi pe care îl văzusem recent cu o pereche de cai cărînd lemne. „Ari sau coseşti?"

Toti rîseseră.

„Recunoaşte că ai arat. S-au auzit doar un pocnet şi un trăsnet!" Vecinul îi zise, să mă lase în pace. Că terenul ar fi pe

alocuri plin de moloz, el însuşi a îngropat cu basculanta dărîmăturile acolo... În afară de asta, aş fi scriitor.

„Ce eşti – scriitor?" întrebă cel cu caii. Şi, brusc, cu glas tare: „Ţi-e foame?"

Cu atîtă hotărîre nu s-a interesat încă niciodată cineva de nevoile mele trupeşti.

„Trautel" – se întoarse el către nevastă-sa, care era şefa cooperativei de desfacere şi consum – „Trautel, du-te şi adă-ncoace o porţie cu cîrnaţi, una din alea mari, ăsta primeşte din partea mea o porţie cu cîrnaţi, ăstuia îi e foame!"

Femeia nu luă ordinul în serios şi rîse către mine.

El, însă, insistă, să-mi aducă o porţie cu cîrnaţi, aşa că ea ridica din umeri şi se strecură pe lîngă genunchii celorlalţi. Era la uşă deja, cînd el zise pe neaşteptate: „Stai – vreau să-l mai întreb ceva." Ceilalţi făceau gălăgie şi el dădu cu pumnul în masă. „Tăceţi odată!" Apoi mă privi puţin dintr-o parte. „Scrii aşa, ca-n ziar, sau cum e în viaţă?"

REINER KUNZE
referințe critice

După apariția acestei cărți mă aștept la orice măsură represivă pe care un guvern o poate adopta față de un scriitor.

Reiner Kunze, într-o scrisoare către editura Fischer, după apariția cărții sale *Anii cei minunați.*

(...) Dar nu am avut încotro, această carte a trebuit să fie scrisă, în această carte am încercat să meditez asupra unor șocuri morale de efectul cărora n-aș fi putut scăpa altfel. (...) Poate ca ea să ajute și altor oameni să suporte aceleași zguduiri sau unele asemănătoare.

Kunze într-un interviu cu Hans-Jürgen Wiessner, în „Kennzeichen D", programul de televiziune ZDF, Portrait Reiner Kunze – Europäische Ideen, pag. 18.

Este vorba (în cartea Anii cei minunați*) de obtuzitatea multor persoane mature, a acelora, care se află în posesia autorității și puterii sau care și-o arogă. Este vorba despre reprimarea gîndirii critice și despre îndoctrinarea copiilor și adolescenților. Este vorba despre urmările unei educații filistine.*

Anselm Katz: *Nickelbrillen – westliche Mode. Ein neues Buch von Reiner Kunze.* (*Ochelari de sîrmă - modă vestică. O nouă carte de Reiner Kunze*), în Blickpunkt, pag. 254, 1976 – Europäische Ideen, Sonderheft 1976, editat de Andreas W. Mytze, pag. 21).

(...) Aceştia sunt „anii minunaţi", evident minunaţi în mod special pentru copiii de la şase până la 16 ani, al căror prezent şi viitor se pare a consta în a fi delatori şi a fi denunţaţi la rândul lor, sau ambele deodată.

Heinrich Böll: *Reiner Kunzes Prosa: Die Faust, die weinen kann* (*Proza lui Reiner Kunze: Pumnul care poate să plângă*), în DIE ZEIT, nr. 39, 17.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 14/15.

Nu cunosc o altă carte, care articulează mai exact, mai autentic, grosolanele şi subtilele puneri sub curatelă în statul german al „socialismului real"

Peter Horst Neumann: *Wertsache Buch: „Die wunderbaren Jahre" von Reiner Kunze* (*Cartea – obiect de valoare: Anii cei minunaţi de Reiner Kunze*), în Materialen, pag. 223.

Aici nu se înfăţişează altceva decît viaţa cotidiană, şi aceasta este programată în întregime, astfel încît orice abatere trebuie să surprindă şi să arate ca o subversiune. Totul poate însemna deviere: concertul de orgă şi concertul de jaz, Biblia şi Pasternak.

(...) Kunze relatează cu mare măiestrie amestecul de adaptare şi nesupunere, de visul unei „Gegenwelt" şi satisfacţii, care nu le pot fi răpite, totuşi, oamenilor tineri.

Hans Mayer: Aus dem Alltag der Lüge. *Die wunderbaren Jahre* Reiner Kunzes (Din viaţa cotidiană a minciunii. *Anii cei minunaţi* ai lui Kunze), în Frankfurter Allgemeine Zeitung, 16.10.1976 – Reiner Kunze. Materialen zu Leben und Werk, editat de Heiner Feldkamp, editura Fischer, Frankfurt a. M., 1987, pag. 233/234.

Textul aruncă o privire unică înfricoşătoare asupra raporturilor umane din RDG (...) furnizînd mai multe lămuriri despre Germania şi despre soarta Cehoslovaciei decît valuri întregi de literatură propagandistică.

Heinrich Böll: „Laudatio auf den Georg-Büchner-Preisträger Reiner Kunze (1977)" (Cuvîntare festivă în onoarea deţinătorului Premiului Georg Büchner, 1977, Reiner Kunze), în Reiner Kunze, Materialien, pag. 60.

Nici un rînd nu este întîmplător şi de prisos (...) în această proză, al cărei autor pare a fi un chirurg cu o înclinaţie profundă pentru poezie. (...) Proza aceasta trebuie citită încet, trebuie savurată lent (...) ca să se guste priza la satiră, pe care o furnizează *însăşi realitatea prezentată aici.*

(...) Aceştia sînt "anii minunaţi" evident minunaţi în mod special pentru copiii de la şase pînă la 16 ani, al căror prezent şi viitor se pare a consta în a fi delatori şi a fi denunţaţi la rîndul lor, sau ambele deodată.

Heinrich Böll: „Reiner Kunzes Prosa: Die Faust, die weinen kann" (Proza lui Reiner Kunze: Pumnul care poate să plîngă), în DIE ZEIT, nr. 39, 17.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 14/15.

Nu cunosc o altă carte, care articulează mai exact, mai autentic grosolanele şi subtilele puneri sub curatelă în statul german al `socialismului real`.

Peter Horst Neumann: „Wertsache Buch: *Die wunderbaren Jahre* von Reiner Kunze" (Cartea - Obiect de valoare: *Anii cei minunaţi* de Reiner Kunze), în: Materialien, pag. 223.

Greutățile pe care le cunoaște maturizarea adolescenților, diferendele lor cu părinții, nu sînt deduse de către Reiner Kunze demagogic din circumstanțele politice; aceste conflicte între generații au loc pretutindeni, dar privindu-le în condițiile din RDG, ele dobîndesc un aspect aparte.

Manfred Jäger: *Obererzieher und ihre Opfer: Konflikt der DDR- Generationen* (*Pedagogii și victimele lor: Conflictul generațiilor din RDG*), în Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt, 19.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 16.

Reiner Kunze nu s-a lăsat doborît nici prin presiuni psihice și nici prin concesii din partea autorităților (...). În cartea sa curajoasă și sinceră, pledează pentru individ și pentru (...) apărarea bunului nostru cel mai de preț, oamenii tineri, în general oamenii noștri, de vătămarea pe care le-o aduce aparatul social.

Jürgen P. Wallmann: *Die wunderbaren Jahre*: Zu einem Prosabuch von Reiner Kunze" (*Anii cei minunați*. Despre un volum de proză al lui R.K.), în Die Tat, Zürich, 03.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 6/7.

Foarte rare sînt cărțile (...) care zdruncină prin mesajul lor și impresionează prin forța lor poetică. Anii cei minunați a lui Reiner Kunze este o astfel de operă. Poezia din ea nu reprezintă o frumusețe căutată pentru ea însăși, gratuită, ci izvorăște din înfățișarea strictă a faptelor. Precizia care caracterizează volumele sale de poezie (...) a fost transpusă în proză astfel încît noțiunea compromisă de poem în proză se umple iarăși de sens.

Karl Corino: „*Die Zeit der stummen Begräbnisse*" (*Vremea înmormîntarilor tăcute*), în Deutsche Zeitung, 10.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 12.

Prozele sale, Kunze le-a şlefuit aşa cum numai Lessing îşi şlefuise epigramele (...). Cititorii cu simţul limbii bagă de seamă îndată: Proza aceasta aparţine celei mai bune tradiţii germane. (...) Mai lucid şi mai limpede n-a exprimat nici un alt autor, nici bardul Biermann, nici filozoful Havemann, cît de constrîngătoare poate fi atmosfera de disciplină şi ordine poliţienească (...).

Wolfgang Ignée: *Reiner Kunze*, în Stuttgarter Zeitung, 15.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 13.

În cartea sa Anii cei minunaţi, *Reiner Kunze s-a sustras categoric optimismului politic al societăţii din RDG privind viitorul. Dar s-a sustras şi viziunilor sumbre ale viitorului, proprii multor democraţii din occident, deoarece el se situează, ca şi Günter Kunert, în linia existenţialismului camusian. Esenţei acestuia îi e străină orice utopie social-politică sau soteriologic-istorică. Cu toate acestea există la Reiner Kunze, spre deosebire de Kunert, acel* totuşi *formulat element individual şi din el decurge o exigenţă morală înaltă şi speranţa.*

Heiner Feldkamp: *Eine Skizze zu Werk und Wirkung Reiner Kunzes*, Einleitung zu Materialien (*O schiţă asupra operei şi influenţei lui Reiner Kunze*, Introducere în Materialien), pag. 18.

Ceea ce exprimă textele din Anii cei minunaţi *este o consternare sinceră în faţa unor situaţii pe care Wolf Biermann le denunţa public de mulţi ani.*

Volker Hage: *Gitarrespielen auf dem Alex. Geheimnis gelüftet:* Das neue Buch des DDR-Autors Reiner Kunze vorgestellt (*Cîntatul la ghitară pe Alexanderplatz:* A fost prezentată noua carte a autorului din RDG, R.K.), în FAZ, 02.09.1976 – Europäische Ideen, pag. 4

Kunze se consacră şicanelor mărunte, cu care te obişnuieşti (...). El arată urmările nefaste ale sistemului de educaţie absolut unilateral din RDG. (...) Ar fi îndrăznit oare un autor german să publice o astfel de carte în 1936 (...)?

Joachim Kaiser: „*Neuer Herr Keuner begegnet alten Übeln. Zu R.K.'s 'W.J.'*" (*Un nou domn Keuner întîmpină necazuri noi). Despre A.c.m. a lui R.K.*, în Süddeutsche Zeitung, 9/10.10.1976 – Europäische Ideen, pag. 24.

Împotriva reglementărilor şi interdicţiilor (...) scriitorii – de la Lessing pînă la Brecht (şi Eich) – s-au opus cu îndemînare şi agerime prin parabole şi fabule. Kunze se integrează prin Anii cei minunaţi *în această linie opoziţionalistă.*

Wolfram Schütte: „*Widerspruch und Eingedenken. R.K.'s Prosa-Miniaturen D.w.J.*" (*Contestaţia şi evaluarea tradiţiei. Miniaturile în proză A.c.m. ale lui R.K.*), în Frankfurter Rundschau 23.10.1976 – Europäische Ideen, pag. 30.

*Aproape mai important decît nivelul său artistic înalt apare faptul că filmul (*Anii cei minunaţi*) loveşte din plin în inima germanilor. Violarea sufletului oamenilor tineri sub emblema statului RDG (ciocanul şi compasul), aminteşte insistent de violarea sufletului oamenilor tineri sub semnul svasticii. Şi ne avertizează, în subtext, de ambiţiile grupărilor politice totalitariste de orice fel (...).*

Sabine Brandt: „*Politische Polemik um einen deutschen Film*" (*Polemică politică în jurul unui film german*), în R.K. Materialien, pag. 246.

NOTA TRADUCĂTORULUI

Privitor la exprimarea numelor proprii cehe din text: Accentul se pune întotdeauna pe prima silabă:

á - a lung, închis,

c - z,

č - ce, ca în Cehia,

e - e scurt, deschis, ca în deltă,

é - ă lung închis,

ě - fricativ palatal sonor, ca în iederă,

h - h ca în haz,

í - i lung, închis,

ř - rş sonor ,

s - fricativ dental surd, ca în casă,

š - ş, ca în şi,

v - v, ca în vas (ca sunet final: f),

y - i scurt, închis,

y - i lung, închis,

z - fricativ dental sonor, ca în zi (ca sunet final: fricativ dental surd),

ž - j ca în jurnal.

EDITURILE UNIVERSALIA

Preşedinte Director General: Doina Uricariu

Str. Bahluiului nr. 11, Sector 1, Bucureşti
Tel./fax: 222.07.68
Str. Alexandru Constantinescu Nr. 33, Sector 1 Etaj 3
Bucureşti 71326
Tel: 224.16.64
E-mail:dustyle@fx.ro

USA BOOKS
Ten West Fifteenth Street, Suite 1126
New York City, NY 10011-6826 USA
e-mail: Ldusainst@aol.com
Tel./fax: 212.727.2157; 212.727.2159

Tehnoredactare computerizată:
Grupul editorial UNIVERSALIA

Timbrul în valoare de 2%
se virează la Uniunea Scriitorilor din România
cont. Nr. 2511.1-171.1/ROL

Tiparul executat la
S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
Strada Luigi Galvani nr. 20 bis, sector 2, Bucureşti
Tel./fax: 210.51.90

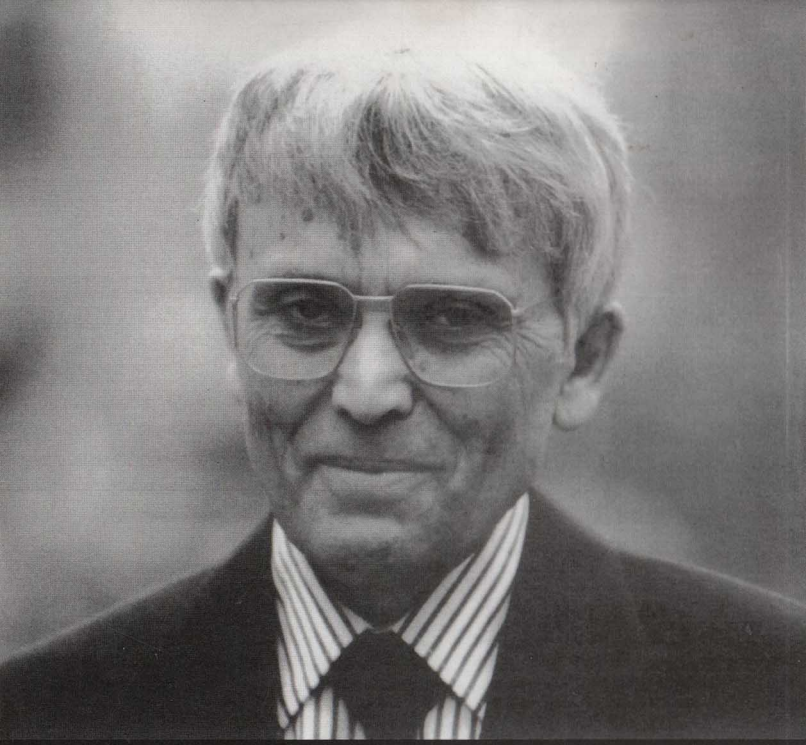

Cînd a apărut pentru prima oară la Fischer Verlag, în RFG, în 1976, cartea lui REINER KUNZE, intitulată cu o ironie amară *Anii cei minunați (Die wunderbaren Jahre)*, Heinrich Böll a subliniat curajul și expresivitatea artistică a acestor pagini în care povestirea devine document și rechizitoriu: „Textul aruncă o privire unică, înfricoșătoare, asupra raporturilor umane din RDG (...) furnizînd mai multe lămuriri despre Germania și despre soarta Cehoslovaciei decît valuri întregi de literatură propagandistă". Evenimentul literar și politic pe care l-a creat acest volum de proze nu și-a diminuat amplitudinea și semnificațiile. Dimpotrivă. Tradus în treizeci de limbi, REINER KUNZE e un scriitor universal și unul dintre martorii fundamentali la procesul unei Europe tăiate de zidul Berlinului.

EDITURA
UNIVERSALIA